

**INTERVIU
CU SCRITOAREA
JULI ZEH**

„Mă fascinează atât de mult oamenii care își dezvoltă o pasiune tocmai pentru că undeva, în viața lor, există o iubire care nu se lasă împlinită.”

Citiți interviul ÎN » PAGINILE 8-9

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA NAȚIONALĂ » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

1,5
LEI

NR. 204 » 8 – 14 noiembrie 2008 » Săptămînal realizat de Editura Polirom și „Ziarul de Iași” » supliment@polirom.ro

LA LOC
teleCOMANDA

**Mileniul politicii
de teleshopping**

Alex Savitescu

Produs de teleshopping, noul președinte al Americii a fost închis într-o ecuație de marketing.

ÎN » PAGINA 4

**Maestro – lansări
la București
și Sibiu**

Elena Vlădăreanu,
Veronica D. Niculescu

Duminică, 2 noiembrie, la Sibiu și luni, 3 noiembrie, la București a fost lansat cel mai recent roman al lui Stelian Tănase. Chiar dacă presa românească este o hazna, așa cum încearcă s-o demonstreze autorul chiar în romanul lansat, judecînd după mulțimea pestriță de la lansarea bucureșteană e clar că pe Stelian Tănase cei mai mulți îl știu de la televizor, nu din cărți.

ÎN » PAGINILE 6-7

**Trei răspunsuri
de la Tatiana
Dragomir**

Interviu realizat de
Bogdan Romaniuc

Autoarea romanului *Fotografie*: „Fotografia este creatoare de ficțiune. Spune povești, adică. Altfel cum s-ar putea explica fascinația pe care o exercită asupra noastră, a tuturor?”

ÎN » PAGINA 13

Harta Europei literare, re-scrisă în România trei seri la rînd

29, 30, 31 octombrie. La București, la Clubul Muzeului Țăranului Român a avut loc prima ediție a Festivalului Internațional de Literatură. Tema aleasă: „Re-Writing the Map of Europe: Our Private Wars”. Cinci scriitori străini invitați și 11 români. Dezbaterile din cele trei seri au reunit un public de mai bine de 100 de persoane, unul nu neapărat „specializat” (deși nici acesta nu a lipsit), ci de cititori pasionați. Una dintre concluziile discuțiilor – un scriitor

trebuie să-și vadă de obsesii și să nu se preocupe dacă ceea ce va fi o carte se va vinde bine sau nu. Altfel spus, nu există o formulă care să îți servească succesul internațional pe tavă.

Citiți un articol de Elena Vlădăreanu
ÎN » PAGINILE 3-4

Citiți textul scris special pentru Festivalul
Internațional de Literatură de Simona Popescu,
Before/After 1990 ÎN » PAGINA 5

CELE 13 MILIOANE DE EURO PENTRU 2009 APROBATE DE MINISTERUL FINANTELOR S-AU FĂCUT 8 SUB PENIȚA PRIMULUI MINISTRU

Bugetul ICR micșorat de Tăriceanu aprinde spiritele pe scena publică

Prognozată reducere a bugetului Institutului Cultural Român (ICR) pe 2009 cu 40% a antrenat în săptămîna ce a trecut critici dure la adresa Guvernului din partea președintelui instituției, Horia-Roman Patapievici, și a vicepreședintelui, Mircea Mihaieș, precum și a scriitorului Bogdan Ghiu. Dacă primii și-au exprimat opiniile în cadrul rubricilor săptămînale deținute în cotidianul „Evenimentul Zilei”, Ghiu a adresat o scrisoare deschisă. Pe același subiect a mai intervenit omul de afaceri Dinu Patriciu, citat de „România liberă”.

Silviu D. Constantinescu

Prin intermediul unei scrisori deschise semnate de Horia-Roman Patapievici, presa afla în urmă cu o săptămîină că primul ministru al României, Călin Popescu-Tăriceanu, a decis să reducă bugetul ICR pe anul 2009 cu 40%, deși Ministerul Economiei și Finanțelor îl aprobese în varianta inițială. „Prin decizia dvs. de a ne reduce bugetul cu 40%, împingeti Institutul din subfinanțare în desființare”, a declarat Patapievici, precizînd și de unde vot fi tăiate fondurile: 75% de la Direcția Arte Vizuale, 60% de la Direcția de Relații Internaționale și 33% de la Direcția Români din Afara Țării. Practic, din cele 13 milioane de euro prognozate, în buget vor rămîne doar 8. „Evenimentul Zilei” a speculat pe marginea faptului că premierul Tăriceanu a micșorat suma destinată ICR în urma celebrului scandal al „poneliului roz”, însă pînă la închiderea ediției Guvernul României nu a dat publicității nici un punct de vedere în această chestiune.

„Satrapul în văluri liberale”

Parte a „Senatului EVZ”, atît președintele, cit și vicepreședintele ICR au abordat subiectul reducerii bugetului în editorialele lor din 30 octombrie, respectiv 3 noiembrie. În textul „Despre patriotism, pe exemple concrete. Cazul ICR”, Horia-Roman Patapievici arată că „mutlarea bugetului ICR ruinează perspectiva

socială din România. Tăriceanu, omul care confundă motocicletă cu o bibliotecă și mașinile de lux cu identitatea națională”.

socială din România. Tăriceanu, omul care confundă motocicletă cu o bibliotecă și mașinile de lux cu identitatea națională”.

Scrisoare deschisă semnată de Bogdan Ghiu

În aceeași zi cu apariția editorialului semnat de Mircea Mihaieș în „Evenimentul Zilei”, la redacție ne-a sosit o scrisoare deschisă, pe aceeași temă, semnată de scriitorul Bogdan Ghiu și adresată premierului Tăriceanu.

„Vă rog să nu izolați cultural (adică esențial) România de restul lumii, ci să procedați în spiritul liberalismului cu adevărat actual și, în loc să tăiați 40% din bugetul Institutului Cultural Român (care tocmai a globalizarea culturală a României încearcă să se ocupe, cu integrarea ei în globalizare), nu doar să restituiți în întregul banii pentru export cultural viu (care, de fapt, nu este decît producție culturală românească delocalizată), ci să suplimentați cu cel puțin 40% acest buget”, scrie Bogdan Ghiu.

Reacția lui Dinu Patriciu

Chestiunea reducerii bugetului ICR a fost abordată și de omul de afaceri Dinu

Patriciu, în cadrul unei conferințe cu studenții, intitulată „Creativitatea în afaceri”, în Rectoratul Politehnicii București, însă mai degrabă sub forma unui atac la persoană. „România liberă” l-a citat pe Patriciu: „Patapievici e psihopat, nu are dram de minte (...) E pițigoi, nu știe că dintr-un euro trebuie să păstreze doar cîtiva cenți”.

Patapievici s-a arătat consternat că omul de afaceri face asemenea afirmații și a precizat că „nu am nici un conflict personal cu domnul Patriciu, pe care l-am întîlnit doar de trei ori în viață”. Patriciu consideră că, deși noua conducere a ICR a redus cheltuielile administrative de la 52 la 30%, proporția nu este încă una corectă.

Andrei Pleșu, directorul fondator al „Dilemei Vechi”, publicație finanțată de Dinu Patriciu, a declarat pentru „Cotidianul” că exprimarea celui mai bogat om din România (conform clasamentului „Adevărul”) este inacceptabilă („E cel puțin ofensator”), indiferent de cît de bine ar cunoaște cineva mecanismele de funcționare ale unei instituții. „Credeam că acest tip de limbaj va dispărea de pe scena publică românească odată cu ieșirea din Parlament a Partidului România Mare. Regret ce-am auzit, atît pentru dl Patapievici, cit și pentru dl Patriciu.”

» „Decizia primului ministru de a distruge poziția cîștigată de ICR pentru cultura română în străinătate arată că în România, pentru unii politicieni, nici un bine nu trebuie să rămînă nepedepsit.”
– Horia-Roman Patapievici

O oglindă pentru români

Pe măsură ce trece timpul, mi se întărește convingerea că România rămîne o țară primitivă, ba chiar se adîncește în primitivism. În „primitivism” înțeleg mirlanie, agresivitate, incultură și degradare morală, inclusiv absența rudimentelor de cultură și civilizație care în alte părți au apărut și s-au dezvoltat încă de acum două-trei mii de ani.

Nu, nu exagerez. Îmi aduc aminte ce supărați au fost românii la începutul campionatului european de fotbal din vara lui 2008, cînd au aflat că un post de televiziune britanic îi reprezentase sub forma unor bărbați la bustul gol, pârșoi, transpirați și cu niște cruci de aur imense atîrnate pe burțile păstoase.

Supărarea nici n-ar fi fost așa de mare dacă acea caricatură de cetățean nu ar fi prins exact diferența specifică a cetățeanului român, adică elementele care îl fac pe român diferit de celelalte popoare europene. Acum, nu mă îndoiesc că România are suficienți cetățeni normali, care muncesc, își plătesc impozitele, sînt informați, corecți, politicoși în trafic și nu umbli la bustul gol prin lume, cu cruci de aur atîrnate la gît. Dar ei, ațiția cîți or mai fi, fac parte din ansamblul mai larg al cetățeanului, așa cum este înțeles acest termen în epoca modernă. Ei, ațiția cîți or mai fi, se pot pierde ușor în masa anonimă a societății globale și ar fi greu de deosebit de semenii lor

din Ungaria, Cehia, Franța sau Germania.

Există însă și diferența specifică, cea care te ajută să recunoști un român într-o masă de europeni. Ca exercițiu de imaginație, gîndiți-vă acum la imaginile-clîșeu ale unuia sau altuia din popoarele Europei. Neamțul, francezul, italianul... Și, cu un efort autoreflexiv mai greu – fiindcă ar putea să fie neplăcut –, imaginați-vă și românul stereotipic, așa cum apare el în spațiile publice. Eu am încercat și imaginea mieși ieșit chiar mai neplăcută decît cea propagată de englezi.

Așadar, cînd mă gîndesc la cetățeanul român tipic, văd exact un ins burtos și tuciuriu, cu ceafă clișoasă, cu burta scoasă de sub tricoul

sau maioul adunat peste piept, cu un lanț de aur gros la gît, un ghiul masiv pe deget și șlapi în picioare. Românul ăsta tipic (desigur, complet imaginar) are neapărat mașină, care trebuie să fie masivă și în general de culoare neagră, iar din mașină răsună la volum maxim manele sau hip-hop autohton. Fluieră după femeii și uneori le adresează încurajări vulgare sau propuneri obscene. Se ceartă cu polițiștii, vorbește tare, răstît, are în mașină o bită de baseball sau un pistol de-un fel sau altul și are o gașcă stabilă de „preternari”. Nu citește, iar cînd e silît să o facă, îi vine greu și silabisește. Nici cu scrisul nu stă prea bine – scrie greu, chinuindu-se cu literale, și face greșeli elementare de ortografie. Nu merge la teatru, nici la cinema, dar se uită la DVD player. Îi plac filmele de acțiune, cu multă

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Radu Pavel GHEO

bătaie, și umorul de tip Vacanța Mare. Îi place să petreacă și, desigur, îi place fotbalul, fiindcă e sportul cel mai ușor de înțeles și permite coagularea spiritului de masă. Acasă e adesea patriarh agresiv și de obicei își bate nevasta – sigur, asta doar dacă femeia nu-și știe locul și nu e suficient de supusă. Preferă compania găștii companiei familiei și vorbește cu dispreț despre nevestă, dar cu admirație despre copiii lui. Are amantă, iar dacă n-are, încearcă să creeze impresia că are. Îi plac scandalurile, așa că sare ușor la bătaie. Merge la biserică de Paște și de Crăciun (sau numai de Paște), dar e credincios ortodox declarat și, dacă i se cere, dă bani la preoți.

Cam așa îmi imaginez eu românul tipic al ultimilor cincisprezece ani, românul de tranziție, exemplarul ilustrativ pentru civilizația autohtonă. Cum am zis, nu e neapărat românul majoritar, dar e românul vizibil și se regăsește în toate straturile societății: de la numeroasele găști de cartier sau de interlopi internaționali pînă la miniștri, parlamentari și primari de municipii.

De-aia zic că n-ar fi trebuie să ne supărăm așa de tare pe englezi pentru că ne-au trînit în față o oglindă. Dacă nu erau ei, nici nu ne-am fi uitat în ea. Iar acum, că ne-au făcut-o, încercăm să ne prefacem că oglinda era strîmbă. Da, era... dar nu chiar așa de tare.

În a doua zi de festival, în fața publicului (de la stînga la dreapta), moderatorii evenimentului, Bogdan-Alexandru Stănescu și George Onofrei, traducătoarea Gabriella Eftimie, scriitorii Juli Zeh, Simona Popescu, Elena Vlădăreanu, Cezar Paul-Bădescu, traducătorul Constantin Geambașu și scriitorul Wojciech Kuczok

PRIMA EDIȚIE A FESTIVALULUI INTERNAȚIONAL DE LITERATURĂ BUCUREȘTI

Harta Europei literare, re-scrisă în România trei seri la rînd

29, 30, 31 octombrie. La București, la Muzeul Țăranului Român, prima ediție a Festivalului Internațional de Literatură „Re-Writing the Map of Europe: Our Private Wars”. Scriitori străini și români invitați: Philip Ó Ceallaigh (Irlanda, trăiește în România de cîțiva ani), Wojciech Kuczok (Polonia), Juli Zeh (Germania), Attila Bartis, György Dragomán (Ungaria), T.O. Bobe, Costi Rogozanu, Mitoș Micleșanu, Simona Popescu, Cezar Paul-Bădescu, Filip Florian, Ana Maria Sandu, Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu și autoarea acestui reportaj.

Elena Vlădăreanu

În a doua seară a festivalului, am întrebat-o pe Juli Zeh, care a fost în comisia de jurizare pentru Academia Schloss Solitude Stuttgart, în sezonul trecut, de ce l-a ales pe Daniel Bănulescu. În caz că nu știți, în comisia pentru acest grant

este o singură persoană pentru fiecare artă, deci alegerile nu le face decît aceasta. Nu vă imaginați cine știe ce motive pentru care am pus această întrebare. Pur și simplu sînt și eram curioasă ce caută și ce îi interesează pe alții în literatura unui scriitor. „Pentru că mi-a plăcut foarte mult?”, vine răspunsul-întrebare al ei.

„Volumul de poezie?”, întreb pentru că Daniel Bănulescu are într-adevăr un volum tradus în germană de Ernst Wichner, volum pentru care a și primit acum cîțiva ani un premiu. „Nu, nu-i știu poezia. Dar mi-a plăcut foarte mult romanul lui, *Te pup în fund, Conducător lubit!*”, mi-a răspuns Juli. „Imaginează-ți că am primit mii de aplicații. Tot citeam chestii plictisitoare, poezie germană oboșită, dădeam foaie cu foaie și nu înțevdeam nimic bun. Și dintr-odată deschid romanul ăsta. Parcă m-a pocnit. Atît de dur, scris brutal, fără pic de preocupare pentru scris, pentru stil, pentru cititor. Cu cît citeam mai mult, cu atît spuneam mai cu convingere: așa, lovește-mă!”.

Această mică discuție de cină cred că spune foarte multe despre cum ne citesc alții, pentru că tot și-a propus festivalul să re-scrie, chiar și metaforic, harta Europei. Iată deci cît contează lucrurile pe care obișnuim să le disprețuim atunci cînd le găsim într-o carte. Cine și-ar fi putut imagina că pînă și neglijența poate fi percepută ca o marcă stilistică și că, într-un teanc de cărți, care devin asemă-

nătoare și pentru că autorii stăpînesc foarte bine (aceeași) artă a scrisului, ezitarea și intuiția pot valora mai mult decît meșteșugul bine asimilat.

Publicul s-a dezmoșțit brusc în a treia seară

Poate că istoria de mai sus nu are nici o legătură cu alegerea scriitorilor pentru această primă ediție a Festivalului Internațional de Literatură inițiat de Oana Boba, Bogdan-Alexandru Stănescu și Vasile Ernu. Dar cumva literatura celor prezenți ține cont mai degrabă de plăcerea lecturii decît de a răspunde unor norme generale acceptate.

Culmea ironiei este că, dintre toți, chiar Juli Zeh este cea mai „scriitoare”, în sens tehnic. Am citit *Schiff* cu creionul în mînă și cu convingerea că de aici pot învăța ceva despre scrierea unui roman, la fel cum am făcut-o în ultimii ani cu unele cărți ale lui Ian McEwan, Ishiguro sau Jonathan Coe. Dar o astfel de lectură nu o poți face nici cu cărțile lui Attila Bartis, nici cu cele ale lui György

Dragomán, nici cu *Mizeria. O antibiografie*, a lui Wojciech Kuczok, nici măcar cu proza scurtă a lui Philip Ó Ceallaigh, toți invitați ai acestei prime ediții.

Nu știu cîți dintre cei prezenți la Clubul Muzeului Țăranului Român în cele trei zile ale festivalului, care a avut ca temă „Re-writing the Map of Europe: Our Private Wars”, s-au repezit la librărie să cumpere cărțile scriitorilor invitați. Chiar sînt curioasă să aflu asta și, mai ales, motivele pentru care au făcut-o. Dacă au contat doar fragmentele citite sau au contribuit și discuțiile. Dacă au rămas întrebări nepuse. Dacă ar fi trebuit să... ceva, altceva. Senzația mea cea mai concretă a fost că abia în a treia zi a început cu adevărat festivalul, pentru că publicul, destul de rece în prima seară, ușor cald în cea de a doua, s-a dezmoșțit brusc în ultima seară, iar oamenii au început să pună întrebări, să-și arate curiozitatea și cu greu s-au lăsat înduplecați să plece după aproape două ore jumătate, cînd în aceeași sală începea un festival de tango.

Continuarea în paginile 4-5

Ce avem de oferit Vestului și ce vrea acesta de la noi

Continuare din pagina 3

Ultima seară i-a adus la București pe Dragomán și Bartis, doi scriitori maghiari plecați din România la mijlocul anilor '80, ale căror cărți au avut un foarte mare succes internațional în ultimii ani, deci interesul publicului a fost poate mai mare din aceste motive. Alături de cei doi scriitori maghiari, sub tema „Go West”, au fost Filip Florian, Ana Maria Sandu, Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici, Florin Lăzărescu. Ei au fost pe aceeași lungime de undă, fiind convinși că nu există o formulă care să îți servească succesul internațional pe tavă. Bartis a spus că a scris așa pentru că nu putea altfel, în timp ce Florian este convins că un scriitor trebuie să-și vadă de obsesii și să nu se preocupe dacă ceea ce va fi o carte se va vinde bine sau nu. Interesantă însă a fost viziunea prozatorului Lucian Dan Teodorovici, dublată de aceea a editorului: nu de puține ori i s-a întâmplat ca editorii străini să ceară cărți despre comunism, deși la noi pare așa, o temă scrisă, re-scrisă și răsuflată, care nu ar mai interesa pe nimeni.

31 octombrie, seara cu cei mai mulți autori: Atila Bartis, György Dragomán, Filip Florian, Ana Maria Sandu, Dan Lungu, Lucian Dan Teodorovici și Florin Lăzărescu

Multe întrebări din public chiar s-au orientat în această direcție, scriitorii fiind întrebați dacă nu e cazul s-o lăsăm mai moale cu comunismul și să ne apucăm și de altceva. Asta poate și pentru că cel puțin citeva dintre romanele scriitorilor prezente în cea de a treia seară sînt și despre comunism: *Sint o babă comunistă!* de Dan Lungu, *Fata din casa vagon de Ana Maria Sandu*, *Regele Alb* de György Dragomán. Discuția a fost palpitantă, mai ales pentru cei care au fost și la serile precedente ale festivalului.

„Oamenii din străinătate nu sînt conștienți de ce înseamnă România”

Cum tema celei de a doua seri a fost „My strange past – my stranger present”, Simona Popescu, prezentă alături de Cezar Paul-Bădescu, Kuczok și Zeh, a citit un text incitant, sarcastic, mai degrabă extrem de personal decît cu intenții polemice, despre „acum și atunci”. Relație care s-a potrivit de minune cu „aici și acolo”, respectiv Est și Occident. Iar Juli Zeh, care a trăit o

vreme în Bosnia, a și publicat o carte despre această parte a Europei, a punctat: „Fascinația pentru Estul Europei a venit din sullet, după căderea Cortinei de Fier. Mi-am dat seama că Estul Europei mă fascina într-un mod personal. Era ceva ce îmi lipsea. Eram pliticită și enervată de mentalitatea din Vest. În Est m-am simțit acasă.”

Nu știu dacă același lucru îl poate spune Philip Ó Ceallaigh, invitat în prima seară a festivalului, alături de Costi Rogozanu, T.O. Bobe și Mitoș Micleușanu. Dar cert este că de cîtiva ani trăiește în România, mai mult, a învățat și limba. „Am vrut să trăiesc o viață simplă și să scriu. Nu am știut ce făceam. Oamenii din străinătate nu sînt conștienți de ce înseamnă România.” El a scris aici *Insemnări dintr-un bordel turcesc*, care i-a adus un mare premiu de debut în Irlanda, a fost tradusă în limba română și, sînt convinsă, mulți așteaptă al doilea volum al său, din care a fost prezentat un fragment, volum anunțat pentru jumătatea anului viitor.

În deschiderea festivalului a avut loc lectura povestirii *My Secret War* de Philip Ó Ceallaigh. Momentul a fost susținut de actorul irlandez Simon Toal, venit special la București pentru acest eveniment și beneficiind de sprijinul Department of Foreign Affairs of Ireland. *My Secret War* face parte din volumul *The Pleasant Light of Day*, de Philip Ó Ceallaigh, care va apărea în 2009 la Penguin, în Irlanda, și ulterior la Polirom.

» „Am hotărît să organizăm acest festival deoarece în România nu există festivaluri de literatură. Am avut oportunitatea de a invita scriitorii de primă mînă și de a-i uni sub o pălărie comună. Este vorba de scriitorii care nu se încadrează în tiparul scriitorului național, scriitorii care cred că se simt sufocați de acest tipar.” – Bogdan-Alexandru Stănescu, director editorial Polirom, unul dintre inițiatorii evenimentului

Festivalul Internațional de Literatură București

Partener principal: Editura Polirom.

Sponsor: restaurantul „La Mama”.

Parteneri: Ambasada Irlandei în România, Centrul Cultural al Republicii Ungare, Institutul Polonez din București, Fundația „Noi citim”, Institutul Cultural Român, Centrul Național al Cărții din cadrul Institutului Cultural Român, „Suplimentul de cultură”, Cărturești, Asociația pentru Excelență în Sport, Ambasada Germaniei în România și Centrul de Carte German, reprezentantul Tîrgului de la Frankfurt, clubul Țăranului Român.

Parteneri media: „Dilema Veche”, TVR, „Observator cultural”, „România literară”, „Adevărul literar și artistic”, „Alitudinile”, „Orizont” și „Contrafort”.

Vizitați site-ul oficial al evenimentului, www.supliment.polirom.ro/filb/

Mileniul politicii de teleshopping

Priviți acest nou aparat de vibromasaj. Aparatul vă oferă un masaj de lux cu supervibrație. Ajută metabolismul, descompune țesuturile adipoase în locurile neplăcute. Întărește mușchii brațului, piciorului, feselor, abdomenului, oprește adunarea apei în țesuturi. Noul aparat de vibromasaj are cinci trepte de viteză și funcția turbo, plus un stativ pentru reglarea înălțimii. Dacă-l cumpărați acum, veți primi cadou un set de accesorii absolut indispensabile.

Produs de teleshopping, noul președinte al Americii a

fost închis într-o euație de marketing. Prizonier într-un discurs mediatic cu efect de propagandă, s-ar putea ca numele Barack Obama să nu spună mare lucru majorității celor care l-au votat, deși toți au certitudinile în ceea ce-l privește. Produsele vindute gospodinelor ce au răbdare în a se minuna de noile dotări ale ultimei scule de păstrare a siluetei sînt achiziționate pentru imaginea lor frumos filmată. Cei care le cumpără nu știu ce dimensiuni are aparatul; nu au idee dacă ncape în camera de zi sau între masa de bucătărie

și frigider, nici din ce material sînt făcute; nu au habar dacă se strică după un an, doi sau zece. Oamenii cumpără la teleshopping chestii pe care le intuiesc, nu pe care le cîntăresc.

Proaspăt alesul președinte american a fost trimis, ca și aparatul de vibromasaj, pe platu de filmare; i s-au construit, din toate unghiurile posibile, imagini lucioase; i s-au atașat, în locul extraopțiunilor ce vin să suplimenteze dotările standard, story-uri emoționale de succes. Frenezia canalelor media în a vinde un

produs politic a atins desăvirirea: nimeni nu vorbește despre cum va face președintele Americii diverse lucruri, ci de faptul că *va face sigur* treabă. Vă sună cunoscut? Produsele de fitness conferă, celor ce le urmăresc descrierile de teleshopping, iluzia controlului de-acasă. Devine certitudine de cele mai multe ori că datul la pedalele unei biciclete medicinale poate fi rezolvat direct din fotoliu, doar folosind butoanele telecomenzii.

Cînd Clinton a ieșit președinte, ori atunci cînd Bush

LA LOC teleCOMANDA

Alex SAVITESCU

I-a învins la milimetru pe Al Gore și, apoi, pe John Kerry, campania electorală însemna „debate”. „Debate” pe teme precise, șomerii, legea avorturilor, economie și așa mai departe. Astăzi, simpaticul domn Obama are trecut, în CV-ul de șef al lumii, înaintea datei și locului nașterii, culoarea pielii.

E chiar duos discursul editorialiștilor din lumea largă, inclusiv al unora din România, care începe,

aproape obsedant, nu cu o analiză, ci printr-o constatare de domeniul evidenței: „Barack Obama e primul președinte de culoare din istoria Americii”. Ei, și?

Americanii și-ntreaga lume visează, de cînd produsul Obama a fost lansat în public, că au cumpărat un aparat de rezolvat problemele omenirii. Îndrăznește cineva să le zică și lor că își pun bazele într-o captură video?

Before/After 1990

Acest text reprezintă intervenția scriitoarei Simona Popescu în cadrul celei de-a doua seri a festivalului și a fost scris special pentru acest eveniment.

Simona Popescu

B. Eram un scriitor tânăr, fără cărți. Să fi tânăr în gerontocrație nu era un lucru ușor. Mai ales pentru un scriitor. „Scriitor tânăr” erai chiar și peste 50 de ani. Asta însemna că poți aștepta. Publicarea și toate celelalte. Mult și bine. *Forever young*... Până atunci, un fel de copil mare, perpetuu infantilizat, marginalizat. De niște bătrânicioși bătrâni din Sistem. Așa mergeau lucrurile atunci... Bine că-l descoperisem pe Gombrowicz, unul dintre puținele mele puncte de sprijin. Un cuvânt: *upupenie*.

A. Sintem în 2008. Nu mai sînt chiar ceea ce se cheamă un scriitor tânăr. Să nu fii tânăr, mai ales un scriitor tânăr, în ziua de azi, nu-i un lucru ușor. Tinerețea este o bună trambulină. Indiferent de valoarea ta. Așa merg lucrurile acum... Au apărut bătrânicioșii tineri. Sint plini de ei. E plin de ei. Fac jocurile în Sistem. Gombrowicz e unul dintre puținele mele puncte de sprijin.

B. Prea tânăr, deci...

A. Nu destul de tânăr, deci...

B. Citeam așa: „J'ecris des vers, j'ecris de la prose; je songe// Je fais ce que je puis pour m'oter du mensonge”. Nu mă înnebneam după Victor Hugo, dar asta mi-a plăcut, spuneau ceva despre mine.

A. Nu l-am mai citit de mult pe V.H. Dar așa putea spune și acum: „J'ecris des vers, j'ecris de la prose; je songe// Je fais ce que je puis pour m'oter du mensonge”.

B. Minciuna din jur era ceva simplu, ușor de identificat. Ca și ticăloșia. Ca și prostia. Ca și oportunismul. Mai ales când era vorba de scriitori.

A. Nimic nu mai e simplu. Minciuna e de multe feluri și-n forme amețitor de multiple, până la capătul spectrului în care ea pare să se confunde cu adevărul. Nu doar minciuna nu mai e simplă. Ci și ticăloșia, prostia și oportunismul. Mai ales în ceea ce-i privește pe scriitori.

B. Scriam literatură cu certitudinea că nu o să pot publica prea curând. Nu-mi imaginam numele meu pe o carte. Una dintre puținele poezii pe care le dădusem spre publicare înainte de 1990 a fost oprită de o tanti cenzor, Clătici. Poezia se numea *Televizorul*. Era plină de semne de întrebare pe margini. Mai ales la versul „o maimuță și maimuțoiul ei”. Am impresia că tanti credea că mă refer la cuplul Ceaușescu. Scrisese pe o foaie mare, probabil indignată: „Asta e poezie?”. Am și acum pe undeva prin casă, cred, paginile alea. Și aveam un televizor Sport, mic, alb-negru, în care mă uitam doar la bulgari, îi prindeam pe bulgari, cu o antenă primitivă. Mă uitam la ei fără să înțeleg o iotă în afară de „nula na nula”.

A. Scriu literatură. Am un televizor în culori. M-aș uita la bulgari, chiar fără să înțeleg o iotă. Cred că ar fi mai bine. Nula na nula! Dar pe bulgari nu-i mai prinde nimeni, nici cu o antenă parabolică! Nu mai e tanti Clătici care să se întrebe dacă ceea ce scriu eu e poezie, dar e domnul Caliban, pentru mine un fel de tanti Clătici.

B. Citeam în neștire americani, englezi, francezi, spanioli, greci și latini, pe ruși cei vechi. Nu mă interesa nimic din literatura țărilor vecine, comuniste.

A. Citesc, mai puțin, dar citesc tot felul. Cel mai mult mă interesează literatura țărilor vecine, a celor ex-comuniste.

B. Nu am fost dect o singură dată în străinătate. Până la Ruse, în Bulgaria, când eram copil. O vreme am fost convinsă că numai dacă erai securist îți dădeau drumul afară. Mai ales dacă erai scriitor. Din când în când mă întrebam mereu dacă ei, străinii, occidentalii, știu de noi, de cit de greu ne e.

A. Am tot fost în străinătate. Am încetat să compar țările între ele și pe toate cu România. Din când în când mă întreb cum se descurcă coreenii. Aia din Nord. Oare ei se întreabă dacă știu de ei? Dacă ne pasă? Oare au scriitori care călătoresc

în... Străinătate?

B. Aveam mult timp. Aveam și timp de pierdut. Era ca o apă, vastă, Timpul, în care inotam. Și-apoi, nu mă grăbeam niciodată.

A. Dau zilnic numai de oameni grăbiți. Mă fac și eu că mă grăbesc. Mă prefac. Îmi plac scrisul și cititul pentru că sînt lente.

B. Scriam la o mașină de scris care făcea mult zgomot. Nu mă deranja. Aruncam foaie după foaie. Schimbam panglica. Era greu.

A. Scriu pe ecranul computerului. Ascult în același timp, uneori, muzică pe Internet. Nu mă deranjează. Scriu. Am tasta cu Delete la îndemînă. De ce îmi place cel mai mult. E ușor.

B. Luam cărți pe care le deschideam la întimplare de câteva ori. Dacă îmi

plăceau, le cumpăram. Rar am dat greș. Copertile erau austere. Titlul și numele autorului. Nimic pe coperta a IV-a.

A. Cumpăr cărți și primesc. O grămadă. Pe coperta a IV-a – citate. Din unii care îți spun cit de importante sînt cărțile, cum s-au vîndut în tiraje amețitoare, în cîte limbi au fost traduse și alte chestii. Apoi citești despre cum nu pot unii să le lase din mînă. Mereu mi-i imaginez cu miinile lipite de cărțile alea pe care eu nu le voi citi probabil niciodată. Îmi plac din ce în ce mai mult cărțile pe care le poți lăsa din mînă. Ca să te gîndești. Ca să lași pentru mai tirziu. Ca să revii.

B. Oamenii erau foarte complicați, iar lumea prea simplă. Scriitorii – ceva între acestea două.

A. Lumea e foarte complicată și oame-niile prea simpli. Scriitorii – ceva între acestea două.

Despre arta de a fi elegant

A vorbi despre eleganță ar putea părea azi desuet. Înțeleptul autentic al cuvîntului aproape că a dispărut, el fiind asociat doar cu ținutele vestimentare. Despre eleganță mai vorbesc acum doar modistele și manechinele. Iar la televiziune și în presa scrisă, eleganța e un subiect bun doar la rubricile de fashion&style. Era normal, așadar, să îmi atragă atenția un eseu intitulat pe prima pagină a „Evenimentului de lași” de la 10 februarie 1910, intitulat chiar așa. „Eleganță”. Este de fapt o pledoarie pentru eleganța ca mod de viață. Poate că ar fi frumos dacă astăzi am încerca

să trăim elegant. Numai că pentru asta trebuie dorință și preocupare, căci „eleganța este o frumusețe care trebuie cucerită” și, deși pare că e lucrul cel mai ușor din lume, „în dosul ei stă muncă neobosită”. Deși „te ispitește cu păcatul, e o virtute”, deși mulți aleargă să o cucerească, „doar cei aleși au parte de dînsa”. Eleganța are „nume moale și feminin”, dar e depotrivă însușire bărbătească. Ea nu e ca frumusețea care strigă pe stradă să fie remarcată, ci „îți învalnie întreg corpul ca o manta împărătească nevăzută”. Eleganța e ceva veritabil (sau nu e deloc),

prezența ei nu se observă ca atare, căci nu e zgomotoasă, „nici nu are un aer de biruință”. Și iată o definiție subtilă, de ținut minte și de pus în colecția noastră de citate: „Eleganța umblă prin lume cu capul plecat: frumusețea rîvnește la ceva, eleganța renunță la toate”. Iar cei care o confundă cu o însușire a îmbrăcămîntii să nu uite că nu își pot cumpăra oleacă de eleganță ca pe un dar de anul nou, nici nu pot să și-o comande la croitor, căci acesta nu poate oferi decît modă! Iar moda e dușmanul eleganței, deci cum am putea s-o confundăm cu dînsa, cînd se știe

de cînd lumea că „moda e necredințioasă”, adică ce i-a plăcut ieri, disprețuiește azi, ca o femeie de lume, capricioasă. La polul opus, eleganța e „o aristocrată serioasă și gravă, ce răsare din rădăcinile trecutului” și nu se lasă cucerită ușor de ceea ce este nou. A fi elegant nu înseamnă să scoți din dulap haina cea mai bună sau cea mai nouă, ci pe cea mai potrivită. Eleganța are adesea „aerul aroganței”, dar de fapt înseamnă modestie. Ea nu dorește să fie mai mult decît ceea ce este, ci mai puțin. Oamenii eleganți nu sînt niciodată indignați, ci doar surprinși; în loc de a folosi cuvinte mari, sînt mai degrabă indulgenți. Ei spun, de pildă, „despre o minciună că este o glumă”, iar „despre

DAMELE GAZETIERE

Emilia CHISCOP

trădare că e o lipsă de tact”. Ei nu suferă, ci sînt „doar obosiți”, nu sînt prost dispuși, ci sînt „doar rezervați”, nu sînt inoportuni, „ci amabili”. Își ascund știința din modestie și folosesc limbajul altora, din același motiv. A face un lucru elegant înseamnă a-l face fără urmă de oboseală, tot așa cum ceva extraordinar este elegant doar pentru cei care nu vād în eleganță nimic extraordinar. Durerea eleganței nu e „așa de glăsuitoare încît să ofenseze pe cei prezumțioși”, nici bucuria nu

e „așa de impetuoasă încît să-i supere pe cei negăjiți”, întrucît eleganța „a inventat zîmbetul în care plînsul și rîsul se întîlesc la jumătate de cale”. Iar acest zîmbet ales înseamnă, de asemenea, „dorință și promisiune”, „înțelegere și ertare”, „biruință și triumfare”. Și încă un sfat pentru cei care se străduiesc din răspuțeri să fie eleganți, luîndu-și morgia în serios chiar și atunci cînd respiră: „eleganța nu ia nimic în serios, nici măcar eleganța”.

SUPLIMENTUL LUI JUP

BIBLIOTECA DIN PETRILA DE ION BARBU

STENDHAL

ROȘU ȘI NEGRU

LANSARE LA BUCUREȘTI

Deux ex tv

Judecând după mulțimea pestră care a umplut ceașăria Cărturești, acolo unde recent a avut loc lansarea romanului *Maestro* al lui Stelian Tănase, te gîndești că fanii autorului se strîng din diverse zone, împinși spre acesta din diferite motive: unii, puțini, care probabil l-au ținut minte pentru *Corpuri de iluminat*, alții care au citit poate cele două volume de documente publicate de autor în prima jumătate a anului – *Racovski. Dosar*

secret și Avangarda românească în arhivele Siguranței, la ambele coordonator – și cei mai mulți care îl știu pe Stelian Tănase de la televizor. Și, chiar dacă presa românească este o hazna, așa cum încearcă s-o demonstreze însuși romanul lansat, nu putem să nu recunoaștem că, atîta timp cît iei parte la ea, mai ales cînd te vezi, în ciuda tuturor neajunsurilor, ea te investește în ochii privitorilor cu o mare putere simbolică.

Elena Vlădăreanu

Probabil ăsta este și paradoxul trăit de autor: fiind o părăsire a acestui mecanism pe care îl disprețuiește – tot amenințat cu retragerea definitivă, mai nou, spune că pleacă la Paris –, într-un mod cinic a ajuns să depindă de el. Nu poți să ignori popularitatea pe care ți-o aduce o imagine pe sticlă și nici să te prefaci că aceasta este insignifiantă. Pentru că nu este. Iar Stelian Tănase este, în bună măsură, un produs mediativ.

„Nu trebuia să arăt cu degetul și să spun asta e vulgaritate. A trebuit să surprind vulgaritatea în acțiune”, se justifică autorul, explicînd

astfel limbajul frust din *Maestro*, un roman – subintitulat melodramă – pe care îl pregătește din '97-'98, la care a tot lucrat în acești zece ani și care inițial a fost scenariu de film. „Povestea nu era gata” după scrierea scenariului, așa că a fost nevoie de un roman.

„Am vrut să scriu romane și povești simple pentru coafeze, îmi imaginez coaforul ca fiind un spațiu asemănător cu agora antică. Nu mi-am dorit să fiu sofisticat, deși deseori asta mi se reproșează”, a precizat Stelian Tănase, răspunzîndu-i astfel lui Cătălin Ștefănescu, prezent la lansare, care a spus că *Maestro* este o carte dificilă. „nu e de citit în inter-city”, comparînd romanul cu „free jazzul”: „Trebuie să treci printr-o chinuială ca să obții ceva bun”.

Dar, cel mai important aspect, consideră Cătălin Ștefănescu, este că *Maestro* nu va lăsa pe nimeni indiferent, chiar dacă ți place, chiar dacă nu.

Mircea Dinescu, partenerul de emisiune la Realitatea TV al lui Stelian Tănase, l-a comparat pe acesta cu „un medic extraordinar, care nu-și iubește pacienții”, personajele în cazul de față. *Maestro* „oferă o imagine sinistrală a lumii din spatele și din fața camerei de luat vederi. Haznaua funcționează. Cînd am spus în '89 că Dumnezeu și-a întors fața către România, am spus o mare tîmpenie. Dumnezeu e apolitic. Dar noi tot așteptăm să intervină cineva, stînd lași în fața televizorului”.

„TREBUIE SĂ RENUNȚI LA TOT”

Interviu realizat de Veronica D. Niculescu

Care sînt lucrurile mari și mici la care trebuie să renunțe un scriitor de proză?

Trebuie să renunțe la tot. Trebuie să renunțe să-și vadă prietenii în fiecare zi, sau să răspundă la telefoanele lor, sau să încerce să facă o carieră, sau să stea în ședințe la diverse comitete și comisii, la catedră la facultate, la redacția de ziar. Trebuie să renunțe la tot și să stea acasă și să scrie. Condiția de a supraviețui în scris e să stai închis, singur într-o cameră, cît mai mult timp. Dacă nu poți face asta, trebuie să te apuci de altceva. Eu am renunțat deja, nu văd pe nimeni în cursul unei săptămîni.

Avem în carte o Romînie dintotdeauna, după cum ați spus. Prin ce mijloace este totuși conturat contextul social, politic? Kundera explică în Arta romanului că lasă istoria să intervină doar în măsura în care creează o situație existențială semnificativă pentru un personaj. În Viața e în altă parte, aduce în scenă acei indispensabili urîți, din cauza cărora bărbatul fuge și ratează o experiență erotică. Un detaliu despre lipsa eleganței, uitat poate chiar de cei care au trăit în comunism.

Partea politică nu mă interesează deloc. Nu am o privire ideologică de nici un fel, deși sînt elemente de fundal, care au singurul rol de a desena mai bine personajele. Mineraiada este o formă a răului și a apocalipsului care macină lumea românească, există și o apariție a papei, dar aceste informații sînt numai în fundal. Personajele funcționează, sînt mai bine desenate pe acest fundal dramatic, sau adesea au un fundal liric. Sînt și povești de dragoste în roman. Deci istoria propriu-zisă e dată numai de mici detalii, care ajută personajele să se evidențieze. Ele nu trăiesc undeva, angelic, în cer, ci într-o realitate

cotidiană concretă, pe care eu încerc s-o surprind. Cît mai discret, pentru că nu e o frescă istorică romanul meu, nu e *Război și pace* și nici o analiză a tranziției.

Regăsesc în ce ați spus și ceva din viziunea lui Nabokov. Nici el nu pune accent pe contextul social, politic, îl lasă să transpară prin detaliu.

Exact. Eu mă extrag de acolo, fac acest lucru pentru că doresc ca romanele să supraviețuiască acestor circumstanțe. Am recitat acum cărțile mele reeditate la Humanitas, dar scrise în anii '80. Cu groază le-am recitat. Trebuie însă să vă spun că această tehnică pe care eu o folosesc, de a pune realitatea între paranteze, în fundal, m-a ajutat. Ele se pot citi și astăzi fără nici un fel de problemă. Nu au nimic politic, nu au nimic istoric, se pot citi și azi sau ți poți imagina că ești la Buenos Aires sau la Stockholm...

Critical literar Ion Dur, jurnalista Iulia Popovici, scriitorul Stelian Tănase și prefectul Sibiului, Ilie Mitea

LANSARE LA SIBIU

„Un roman greu, de moravuri ușoare“

Scriitorul Stelian Tănase și-a lansat pe 2 noiembrie la Sibiu romanul *Maestro*. O lansare în premieră. Deși desfășurată într-o după-amiază de duminică și într-un spațiu mai puțin obișnuit pentru un astfel de eveniment, și anume la Prefectură, lansarea a adunat cel mai numeros public reunit în ultima vreme la o lansare de carte în Sibiu.

Cartea a fost prezentată de criticul sibian Ion Dur, profesor la Universitatea „Lucian Blaga“, iar alături de autor s-au mai aflat Iulia Popovici, reprezentantă a Editurii Polirom, și prefectul Sibiului, Ilie Mitea.

Veronica D. Niculescu

Romanul *Maestro*, apărut în colecția „Fiction Ltd“ de la Editura Polirom, este, după cum l-a caracterizat Ion Dur, „un roman greu, de moravuri ușoare“. Romanul poartă un motto din Daniel Harms, cu care criticul consideră că Stelian Tănase are câte ceva în comun: ambii sînt scriitorii care au fost neagreați de autorități, ambii autori deconstruiesc niște mecanisme sociale. „Stelian Tănase a scris încă de la debut în răspăr, împotriva canonului zilei. Și prin *Maestro* se așază împotriva curentului“, a spus Ion Dur, evidențind că proza lui Stelian Tănase nu seamănă nici ca tehnică și nici ca temă cu „așa-zisa falangă Vakulovski sau cu altele care sînt în vogă“.

Romanul este povestea unui star TV, iar povestitor este un personaj martor, Emilia T. Fostă colegă jurnalistă, Emilia e imobilizată în scaunul cu roțile și spune povestea Tinei, în 69 de secvențe. „Este o carte care ne arată ce fantastică e televiziunea, dar și ce mecanism diabolic“, consideră Ion Dur, adăugînd că Stelian Tănase nu scrie pentru el, ci pentru consumatorul de proză. „Stăpînește alchimia

suspansului, este un scriitor autentic, are un brand“, spune criticul.

Credincios romanului

Stelian Tănase a mărturisit la Sibiu că și-a început cariera de scriitor cu un roman și că de acum înainte va scrie numai romane. *Maestro* nu este, spune autorul, o carte despre televiziune, ci despre oameni. „Am scris *Maestro* după zece ani foarte denși în televiziune. Dar nu e un roman despre televiziune“, a spus autorul. Fiecare personaj e reconstruit din zeci, sute de persoane întîlnite de-a lungul a zece ani de lucru în televiziune, deci cititorul nu trebuie să se aștepte să găsească persoane reale în carte. Scriitorul a mărturisit că această carte s-a născut dintr-o „stare limită, o repulsie. Uneori m-am oprit, fiindcă simțeam repulsie față de lucrurile pe care le descriam. M-am oprit fiindcă nu trebuia să fie un pamflet, ci o construcție, o simfonie“.

Personajul Emilia T., a precizat autorul, este un omagiu pentru Camil Petrescu și

Patul lui Procust.

„Sînt diferite lucruri în roman care sînt omagii pentru Gogol, Cehov, și pe care le vor înțelege cunoscătorii.“

Despre volumul pe care îl finalizează acum, Stelian Tănase a spus: „Romanul pe care îl scriu acum e dadaist. Romanul nu e imitația realității. De cînd a apărut fotografia, pictorii au înțeles că trebuie să facă altceva. Și a apărut Picasso. Și în privința romanului, lucrurile stau tot așa“.

» **„Știți cum este televiziunea? Ca un cuțit. Ea poate să taie piine, dar poate și să omoare pe cineva. Conține foarte mult cum este folosită de patronii de televiziune, de directori, cum e folosită și de public. Deci asta spun eu în roman, arăt această muchie de cuțit care este televiziunea.“ – Stelian Tănase**

FRAGMENT

» Ai palpatii? Deja? Păi, nu ai auzit nimic. Asta e fost de mizilic, de saftea. Abia începe melodrama! Domnul meu, am încercat să îmi tai gîtul cu un ciob de geam, mai ceva ca în *Nu lăsați femeile singure*, ep. 4, 17, 33, 59, 81. Sînt o sinucigașă profesionistă. Am conducută la Urgență ca prostituata la poliție. Am mîncat ciuperci otrăvitoare. Am luat somnifere care ar doborî un regiment de soldați. Află că nu am murit. Sau, mă rog, așa îmi închipui, habar nu am. Certificatul eliberat de spital scrie că mi s-au făcut spălături stomacale repetate, am fost reținută 2 zile, apoi externată sub supraveghere, pentru a nu repeta gestul. Cine să mă păzească și observe, zău, nu știu. Trăiesc singură. Am încercat iar, că mi-a căsunat să mor. Nu dormisem un minut în trei săptămîni și mi-am tăiat venele. Am intrat în cada plină. Apa s-a înroșit și viața mi se scurgea din trup clipă de clipă. Am leșinat. Am avut viziuni cu un deopou plin de tramele, niște ierburi înalte, cenușii, și cîini scotocind în gunoaie. Aha, adresa mea nu e paradisul, e limpede. A apărut ingerul în ferestruica de la baie. Mi-a oprit hemoragia cu o suflare. A scurs apa din cadă. M-a bandajat cu tifon din noptieră. A rămas cu mine o noapte, ținîndu-mă de mînă. M-a vizitat zilnic pînă m-am întremat. Cînd am început să vorbesc, a dispărut, nu l-am mai văzut. Îmi mai apare în somn, dar numai parțial, după un zid, într-o ușă întredeschisă, cu capul în jos, atîrnat de streșină. Niciodată nu mi se arată întreg, numai bucăți din el. Și, uite-mă, sînt a dracului de vie, vîș spun istoria Tinei.

Stelian Tănase – *Maestro*

Juli Zeh: „Schilf

Interviu realizat de
Elena Vlădăreanu

În Schilf, Sebastian, unul dintre personaje, se referă la un moment dat la mai mulți fizicieni, printre care și la Dieter Zeh. Există vreo legătură între tine și acesta?

Nu, nu există nici un fel de legătură. Chiar este amuzant într-un fel, pentru că am scris acest roman, în care este vorba despre tot felul de accidente, în care fiecare vorbește despre accidente. Ei, bine, tot accidental am dat peste o notă de subsol într-un studiu de fizică în care se spunea ceva de genul „cf. Dieter Zeh”. Și asta era numele meu, așa că am fost puțin șocată, nu știam că există acest tip și că, mai ales, are această teorie a universurilor multiple, despre care este vorba în roman.

Te-am întrebat asta gândindu-mă că nu se poate să nu existe o legătură, pentru că în carte fizica nu este doar un fundal pentru acțiune, ci face parte din carte, iar tu știi foarte bine despre ce vorbești. Cum ai lucrat pentru Schilf?

Pentru început, m-am ocupat puțin de fizică, dar nu în sens matematic, ar fi fost prea complicat pentru mine, mai degrabă într-un mod amatoristic. Am făcut-o mai mult din amuzament și asta m-a ținut un an sau doi. Am descoperit astfel că multe dintre topicurile fizicienilor au valoare filosofică și asta m-a interesat în deosebi. Nu atît partea de știință naturală, cît punctele în care se intersectează cu filosofia. Am citit citeva eseuri, am vorbit cu oameni. Cînd m-am apucat însă de roman, am devenit mai aplicată: am început să citesc studii și cărți, chiar dacă nu dintre cele scrise pentru profesioniști, ci mai degrabă de popularizare. La un moment dat, am întilnit un profesor de fizică. Chiar simțeam nevoia unui astfel de ajutor, aveam niște întrebări la care căutam răspunsuri. În același timp, îmi doream foarte mult să aflu de la el mai multe despre viața privată a lor, dacă merg în puburi și despre ce vorbesc, ce fac în timpul liber etc. Nu cunoșteam nici un fizician și nu eram sigură dacă ei, cînd se întilnesc, vorbesc despre chestii filosofice. „Ei, da, vorbim și despre asta”, mi-a spus, și atunci m-am liniștit.

Ce-mi spui tu acum îmi amintește de ceea ce am citit despre stilul de lucru al lui Ian McEwan, un prozator cu care mie mi se pare că te asemeni din acest punct de vedere.

Posibil. Mă gîndesc că ceea ce fac eu acum e un fel de meșteșug. E artă, dar implică și obsesia de a o face într-un mod cît de poate de profesionist, de a fi foarte atentă la detalii.

Mi-ar plăcea să-mi spui cite ceva despre relația dintre Sebastian și Oskar. Sint niște personaje foarte bine construite, dar ce mă interesează pe mine este cum vezi tu relația dintre ei, pe care o anticipezi încă din primele

rînduri ale cărții, dezvoltînd-o pe parcurs, dar fiind atentă să nu dai mai mult decît cite o „linguriță” din adevăr.

Relația dintre ei este, într-adevăr, ceva mai mult decît o simplă prietenie. Dar cred că este vorba totuși mai mult despre prietenie, decît despre erotism.

E mai multă prietenie decît erotism? Nu aș fi zis.

Da, este mai degrabă prietenie. Cartea nu spune niciodată cît de departe merge legătura dintre ei, deși, din punctul meu de vedere, ei chiar au fost amanți. Iar relația dintre ei este centrul cărții, tot restul gravitează în jurul lor. Pentru mine, iubirea între două persoane, mai ales atunci cînd are și o dimensiune imposibilă, este un subiect fascinant, de aceea și apare în toate romanele mele. Întotdeauna scriu despre acea iubire care nu poate fi împlinită, care se lovește mereu de obstacole. Oskar și Sebastian au un fel de legătură homosexuală, dar Sebastian nu este tocmai implicat în povestea asta, așa că între ei va fi întotdeauna o barieră. De altfel, chiar cred că subiectul romanului este iubirea imposibilă. Oamenii care sînt protagoniștii unor astfel de relații în viața lor adevărată vor dezvolta niște energii aparte, tocmai pentru a încerca să compenseze neîmplinirea iubirii. Este exact ce fac Sebastian și Oskar: relația lor nu poate înainta din cauza unor bariere evidente, așa că fiecare dintre ei devine fanatic în stilul lui, fiecare cu propriul obiect spre care își îndreaptă pasiunea. Mă fascinează foarte mult oamenii care își dezvoltă o pasiune tocmai pentru că undeva, în viața lor, există o iubire care nu se lasă împlinită.

O iubire care riscă să devină mai periculoasă chiar decît ura.

Exact, chiar dacă devine agresivă, iubirea poate dura neimaginat de mult. Este ceea ce, în ultimă instanță, i se întîmplă lui Oskar. Suferă mai tot timpul, pînă cînd iubirea se transformă în ură.

Sint de acord cu tine, Schilf este și un roman despre dragoste, dar nu cred că poți spune că nu este un roman polițist.

Așa este, nu pot. Personajul detectivului Schilf face din roman o poveste polițistă.

În plus, Schilf este foarte, foarte clasic: cu o anumită carismă, intuitiv, genial, așa cum ne-au învățat romanele polițiste și, mai ales, filmele polițiste clasice.

Exact. Într-un fel, în Schilf se strîng cam toate clișeele pe care le știm despre detectivi. Poartă pînă și celebrul trenți. Asta face ca, pe de o parte, să avem de-a face cu un roman polițist tipic. Pe de altă parte, sînt de părere că în roman se mixează două genuri

literare total diferite. Gîndește-te că toți cei care lucrează pentru poliție sînt într-o oarecare măsură protesti, toți par a face parte dintr-un singur ansamblu, iar asta este partea polițistă a cărții, în opoziție cu cea psihologică, în care există personaje credibile, bine construite, cu suflet și minte, așa cum sînt Sebastian, Oskar, Maik. Sint ca două lumi diferite, ca două universuri, două tipuri diferite de literatură. Asta am vrut să fac.

Iar cînd te referi la personajele din lumea „poliției”, perspectiva ta se schimbă și devii foarte cinică.

Așa este, cînd scriu despre ei, o fac cu cinism, chiar cu sarcasm. Ca să nu mai spun că pe Rita Skura, de exemplu, chiar am simțit nevoia s-o distrug, pur și simplu. Biata fată! Zici că nimic nu-mi face o mai mare plăcere decît să dau în ea.

Dar de ce?

Habar nu am. Și nu vreau să se înțeleagă că nu-mi simpatizez personajul, dimpotrivă. Dar cred că am făcut-o să mă distrez. Eram atît de relaxată cînd ajungeam la Rita – romanul asta a fost un chin pentru mine, am muncit la el mai bine de trei ani, timp în care am avut tot soiul de crize, m-am blocat etc. –, încît simțeam că atunci puteam să scap de toate frustrările din dînd în ea. Asta este și pentru că nu m-am simțit tocmai firesc cu povestea polițistă, nu e tocmai punctul meu forte, de obicei nu scriu așa ceva, așa că mi-a fost mai simplu să o fac într-un mod ironic, nu sută la sută așa cum o cere un roman polițist. Pentru mine, ironia este modul în care mă distanțez de poveste.

Acesta este și motivul pentru care ai optat pentru un personaj clasic, în cazul lui Schilf?

Nu chiar. Schilf e clasic doar la suprafață. Dacă înaintezi, observi că de fapt e un foarte complicat mecanism psihologic. Nu mi-a fost neapărat mai ușor cu această suprafață clasică. Biografia și personalitatea lui nu au de fapt nimic de-a face cu povestea polițistă. Pentru mine, Schilf este cineva.

Revenind puțin la Rita, este totuși ceva ce o face simpatică: are un motan pe care îl iubește foarte mult. De ce ai simțit nevoia acestui mic detaliu?

Nu aș putea să explic chiar pînă la capăt. Într-o oarecare măsură, a venit în momentul în care scriam, deci nu pot spune cu certitudine că a venit de undeva. Dar toată cartea este construită pe această metaforă a păsărilor. Pisica este

E FOARTE DIFICIL SĂ TRANSFORMI UN TEXT AL TĂU ÎN SCENARIU

Hai să revenim la literatură. Mă întreb dacă Schilf ar putea deveni film pentru că este foarte cinematografic.

Există o companie germană, destul de mare, care a cumpărat drepturile de ecranizare, au făcut un scenariu, dar nu mi-a plăcut. Nu am fost prea încîntată de ce le-a ieșit, așa că vom vedea dacă va merge sau nu.

Scrii tu scenariul?

Nu îndrăznesc. În primul rînd, e diferit de a scrie un roman și, în al doilea rînd, e foarte dificil să transformi un text al tău în ceva atît de diferit. Nu aș avea suficientă distanță pentru a face asta. Dar oricum vreau să am un cuvînt și dreptul de a spune: „Nu e chiar ceea ce-mi doresc, mai încercați!”.

Te-am întrebat asta și ca să ne apropiem de ultima întrebare: deseori am observat că se face o paralelă între literatura ta și celebrul film Aleargă, Lola, aleargă. La un festival de la Melbourne, de exemplu, lectura ta era anunțată prin: „Rennt, Juli, rennt!”. Te reprezintă în vreun fel acest film?

Nu cred că are sens. Chiar dacă filmul este reprezentativ pentru o generație, e foarte... nouăzecist. În zece ani cîți au trecut de atunci, lucrurile s-au mai schimbat, cu greu mă pot identifica cu ceva din acest film. Poate or fi ceva similarități în ceea ce privește stilul, în ideea de a spune aceeași poveste din unghiuri diferite, în crearea unui soi de paralelism și într-un anume tip de apropiere de poveste. Dar personajul din *Lola rennt* și mica poveste din film nu sînt deloc genul meu. Înțeleg că filmul o fi reprezentat ceva în anii '90, dar s-a terminat.

„E clasic doar la suprafață“

inamicul natural al lor. Rita este inamicul natural al întregii lumi. Așa că pisica este un fel de simbol al situației ei, pentru că pisicile sînt izolate, dar și foarte independente, sînt întotdeauna pe cont propriu, sînt adorabile pe de o parte, dar pe de altă parte sînt atît de indecente. Cred că acesta ar fi motivul pentru care singurul partener loial al Ritei este o pisică.

Asemeni cinilor în unele filme polițiste.

Exact.

Cum a fost receptată această carte în Germania? A fost considerată roman polițist?

Greu de spus. Ziarele au tratat-o ca pe un roman polițist, ceea ce nu mi s-a părut tocmai corect, cititorilor obișnuți nu prea le-a pasat dacă citești un roman psihologic sau unul polițist. Pe scurt, așa spune că presa a încercat să bage romanul într-o categorie, au găsit acolo un detectiv, deci e roman polițist, în timp ce cititorii obișnuți au deschis pur și simplu cartea și au încercat să-și dea seama dacă le place sau nu.

Știi că ai fost în Bosnia. Cît timp ai stat acolo?

Am fost de mai multe ori, deci nu pot spune cît am stat în total. Cea mai lungă ședere a mea acolo a fost de patru luni, cred că adunate perioadele cît am stat acolo ar face un an sau mai bine.

Ai fost acolo ca scriitor?

Mai degrabă dintr-o dorință personală. De fapt, nu am avut un motiv anume pentru a merge în Bosnia. O dată am fost acolo pentru că am avut un stagiu de pregătire, așa cum au toți cei care studiază dreptul. Am lucrat o perioadă în Sarajevo, dar în rest am mers acolo pentru că așa mi-am dorit, fără a avea un scop anume.

Totuși, ai scris o carte despre asta.

E drept. E un fel de, să-i spunem, jurnal de călătorie. Nu e o ficțiune, ci un jurnal pe care l-am ținut în timpul celor patru luni, cît am făcut înconjurul țării. Deci nu e o ficțiune, dar în același timp am încercat să am o abordare poetică, adică să mă apropiez nu de un documentar, ci de un poem.

Am citit în „Le Monde“ un articol al tău, în care vorbești despre armată, despre armata Germaniei. Și spui că aceasta continuă să fie un tabu.

După cum știi, Germania nu a mai avut armată după cel de-al-

doilea război mondial. Cînd au reintrodus serviciul militar, a existat un puternic curent de opoziție față de asta. Reprezentat mai ales de intelectuali și de oameni de stînga. Spuneau că Germania ar trebui să țină cont de responsabilitatea ei în istoria secolului XX și să nu mai aibă serviciu militar. Și, mai ales, să nu trimită militari în misiuni externe. Dar armata a fost reintrodusă, de doi-trei ani militarii sînt trimiși în misiuni externe. Problema nu este dacă e bine sau rău, ci că nu se vorbește despre asta. În acest timp, avem militari trimiși în afară pentru ceea ce se cheamă „cauze umanitare”, dar societatea nu vrea să știe nimic despre asta. Cred că e cam periculos. Trebuie să ai o viziune limpede asupra lucrurilor pe care le faci. Dacă iei o decizie, atunci trebuie să o susții cu niște argumente. Deci mi-ar plăcea foarte mult să reușesc să revitalizez o discuție despre armată. A început oarecum, de cîteva săptămîni se scrie și în presă, au fost trimiși reporteri în Afganistan care vorbesc despre soldați, despre ce se întîmplă acolo. Cred că asta ar trebui să conducă și la o discuție cu tema: „Chiar ne dorim așa ceva? Ce rost are totul? Se întîmplă cu un scop?”. Întrebările astea nu sînt deloc simple din punctul meu de vedere.

Contează în Germania opinia unui scriitor despre un subiect cu interese publice?

Nu așa de mult cum conta în urmă cu niște ani. În anii '60-'70, scriitorii, mai ales figurile importante precum Günter Grass, Martin Walzer, erau tratați ca instanțe morale importante. Oamenii îi priveau ca pe niște preoți, ca pe niște profeți care simt ce e bine și ce e rău, pentru a transmite asta oamenilor. Nu mai e deloc așa, dar oricum contează dacă un scriitor își exprimă opinia. Marelui avantaj al unui scriitor este că el sau ea nu este integrat(ă) în sistemul mediatic. Dacă un scriitor scrie ceva pe un subiect politic, poți fi sigur că el este cu adevărat independent. Dacă însă un jurnalist lucrează în mod permanent pentru un trust media, atunci opiniile lui trebuie să corespundă, mai mult sau mai puțin, cu cele ale trustului. Am prieteni care lucrează în presă și știu că ei nu sînt 100% liberi în ceea ce spun. Într-un fel, oamenii răsulă ușurați cînd citești opinia unui scriitor, pentru că aceasta va fi diferită într-o oarecare măsură de opinia generală și de chestiunile pe care le aud zilnic.

Pentru că tot ai amintit de Günter Grass. Acum doi ani, publicațiile din România au consumat multă energie scriind despre el și despre înrolarea sa în S.S. Cum s-a consumat cazul în Germania?

A fost un scandal. Acum oamenii s-au cam săturat de povestea asta și au început s-o uite. Dar a fost un scandal și a durat neobișnuit de mult. Lumea a vorbit luni întregi despre asta. Oamenii chiar au fost dezgustați. Mi-a părut rău de el, ca persoană. Dar chiar cred că a greșit enorm și nu mă refer doar la trecutul său nazist, ci și la faptul că s-a apucat să mărturisească într-un interviu care trebuia să preceadă biografia sa (este vorba despre volumul *Decojind ceapa*, apărut în 2007 la Polirom, în traducerea lui Victor Scoradeț – n. red.). În acest interviu, el a detaliat acea parte din carte în care abordează subiectul trecutului său și relația sa cu S.S. Și asta a dus, de altfel, la scandal. Poate nu ar fi trebuit să procedeze așa, să

stea în fața reporterului și să povestească despre trecutul său. Poate după a fost judecat cam aspru. Oricum, scandalul ăsta a durat incredibil de mult. În realitate, nici nu s-a vorbit neapărat despre Günter Grass, ci despre problemele noastre încă nerezolvate, despre trecutul nostru încă insuficient clarificat. Sintem la a patra generație care a crescut într-o societate normală, responsabilă, iar această generație nu se mai simte deloc îngrădită, pentru acești oameni perioada nazistă ține de istorie. Alții însă sînt de părere că trebuie să continuăm să ne simțim vinovați. Într-un fel s-a vorbit despre asta, iar Günter Grass a devenit un pion în acest joc.

E de înțeles, mă gîndesc, pentru că Günter Grass chiar a fost un simbol.

Exact, iar scandalul ăsta tocmai din această cauză a izbucnit. Günter Grass a vorbit întotdeauna deschis despre cum a fost îndoctinat de ideologia nazistă. Ceea ce nu a spus niciodată a fost acest mic detaliu, că a făcut parte din S.S. pentru cîteva săptămîni. El a fost perceput întotdeauna ca fiind simbolul „noii Germanii bune”, și mulți l-au urît pentru anumite motive întreaga viață. Günter Grass avea întotdeauna păreri politice, vorbea deschis, le-a creat unora probleme, așa că aceștia s-au văzut într-un fel răzbunați. Pentru unii, a fost o ușurare că această uriașă instanță morală nu era chiar sută la sută curată. Au găsit o pată și au tot insistat pe asta. L-au vrut jos de pe socul pe care a fost ridicat întotdeauna.

Crezi că situația este similară cu cea a lui Milan Kundera?

Nu știu foarte bine ce s-a întîmplat cu Milan Kundera, nu e încă prea clar ce s-a întîmplat. Mai mult, el a spus că nu e adevărat și că asta nu s-a întîmplat niciodată. Nu cred că e tocmai aceeași situație din cel puțin un motiv: Kundera nu a fost niciodată prea implicat în această discuție asupra responsabilităților istorice, în timp ce Günter Grass a fost intens implicat. Günter Grass obișnuia să spună: „Uitați-vă la mine, am avut simpatii naziste, iar acum sînt democrat”. Cînd faci ceva de genul ăsta, fiecare amănunt din biografia ta devine extrem de important. Kundera nu a fost o figură atît de importantă în acest proces, așa că așa spune că, pe undeva, responsabilitatea sa a fost ceva mai mică, ceea ce nu înseamnă că, în cazul în care chiar a făcut ceea ce se spune că a făcut, ar fi prea drăguț.

Borcanul din coc sau teatrul ca un insectar sonor

Seamănă cu tata. Și cu mama. Seamănă cu tipii cu mustăți stufoase și păr semilung și cu tipele cu cocuri-turban de pe copertile revistelor de acum 40 de ani. Au „carcasa” vestimentară vintage și aerul retro care te sustrage din betonul cotidian.

Sunetul tăcerii, scenariul și regia Alvis Hermanis, spielzeit' europa/Berliner Festspiele (Germania) și Teatrul Nou din Riga (Letonia)

Mihaela Michailov

Alvis Hermanis, cel care a deschis ediția din acest an a Festivalului Național de Teatru, este regizorul nostalgiei bntuitoare, al blânilor mncate de molii (Viați lungă) și al cocurilor cu borcan în ele (Sunetul tăcerii). Hermanis, născut în 1965 la Riga, creează un teatru al vîrștelor, fie că e vorba de anii depuși în pielea cpreonată și în mișcările lent-alungite (Viați lungă) sau în tempo-ul unor epoci carismatice – utopia anilor '60 (Sunetul tăcerii).

Ambele spectacole dezvoltă o metodă de lucru comună, bazată pe defrișarea chirurgical-poetică a unor lumi-insectare, vulnerabil arhivate, lumi cu poante și ghiduiși cu care empatizezi pe loc. Hermanis e un documentarist pentru care fiecare informație devine trambulina unui imaginat patinat de tandrețea demult-ului, aceluși timp înscris în amintiri resuscitate. Hermanis îți aduce timpii fragezi de departe aproape. Fără să scoată nici un cuvînt, timp de trei ore, actorii hipnotizați din Sunetul tăcerii, coafați și îmbrăcați ca și cum ai da un copy-paste pe anii '60, se joacă de-a plonjarea în bazinul unei epoci care transpiră prin șoșete și aparate radio dintr-un fel de muzeu viu. Și jocul ăsta are performanța celui mai inocent salt în timp pe care l-am văzut vreodată.

Dramaturgia obiectual-gestuală din Sunetul tăcerii este gîndită în funcție de acumularea detaliilor. Hermanis alege cîteva obiecte-locomotivă, medii care captează și propagă sunete ca niște bureți auditivi imbiabați de frînturi de melodii, de picături de timp care-ți ascut timpanele, permeabile la sonoritatea unor ani reinventați la cîteva metri de tine.

Spectacolul lui Hermanis mătură sunetele, le scutură, le gîtuie, le stoarce, le face să țîșnească și să acopere toată scena. Sunetele sînt ca o poșhîță care acoperă personajele și obiectele, ca un cearceaf care protejează timpul casabil. Acea zonă de amintiri

care sprintează atunci cînd o melodie le activează. Hermanis propune o leapșă senzual-senzorială, un telefon fără fir care transmite sunetul de la un personaj la altul, o încîrligare de mîini și picioare produsă și spartă de infiltrarea unor hituri celebre în cărți, în borcane, în antenele unor radiouri, în așternuturi. Sunetul devine cronometrul afectiv, bătaia scurtă și, în același timp, lungă a dezvoltării acțiunilor din această fragilă montare cu afinități retro.

Spectacolul e un blog retro

În spectacolul lui Hermanis, sunetele se împrăștie pe orizontală, se răspîndesc în fiecare felie de spațiu, se culcă pe podea, adorm pe fundul unui borcan, sînt prizate, respirate, înghițite și, totodată, se adăncesc pe verticală unei perioade reconstituite cu precizia cu care faci un goblen al timpului și cu fantezia pe care ți-o dă disponibilitatea spre joc, spre acea inocență caldă. Hermanis nu propune doar un spectacol gîndit într-un cod teatral exclusiv gestual, ci, mai mult decît atît, un act de reconstrucție socio-culturală, un jurnal ficționalizat, un fel de blog retro concentrat pe momente recunoscutibile, pe particule de memorie colectivă decantată individual.

Spectacolul devine un gest cultural de recuperare transdocumentaristă, o captare în fotograme a spiritului unei epoci. Captare fidelă contextului și autentic distanțată de el prin aportul fictiv de istorii intime. Hermanis stochează povești mici care construiesc rama mare, macro-invelșul dat de suma referințelor proprii perioadei alese, investite cu un umor care ni le apropie.

Spectacolul regizat de Hermanis concentrează un tip de teatralitate cu totul aparte. Este vorba de o teatralitate muzical-obiectuală, de o calitate a fluidității raportului obiect-sunset-personaj pe care regizorul o dezvoltă în

fiecare scenă din Sunetul tăcerii. Atunci cînd un fulg sonorizat zboară de la un personaj la altul, cînd o floare presată, odată mirosită, începe să cînte sau cînd firele și antena unui radio căruia i se caută frecvența o iau razna. Hermanis selectează obiecte în care sunetul este astupat, închis – cartea, borcanul – și din care irumpe spontan ca o ploaie de vară.

În relațiile de contaminare lucrugest, în dependența de hit-urile care se scurg în obiecte și în mișcările lascive ale personajelor, în epiderma emoțională a lumii nostalgice, în fragilitatea și tandrețea cu care o măsînuță se plimbă pe un corp excitîndu-l la maxim și în frenezia cu care o grăsuță e învîrtită ca un titirez stă forța din spectacol. O forță a extremei vulnerabilități.

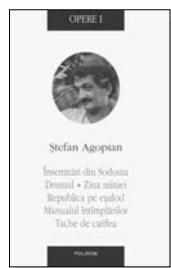
Sunetul tăcerii exercită seducția montărilor care mizează pe o textură a emoției precis direcționată și calculate.

Hermanis își înecă lumea într-un cazan. Unul dintre bărbații care la începutul spectacolului și-a pus căștile epocii pe urechi își afundă capul într-un cazan. Stop-cadru. Ne ținem brusc și adormim la loc, recuperînd tot ceea ce am pierdut cîndva.

Festivalul Național de Teatru, desfășurat în perioada 1-11 noiembrie, aduce la București regizori fierbinți ai teatrului contemporan internațional. Meritul Cristinei Modreanu, selecționer unic al FNT, este că s-a concentrat pe regizori care în acest moment (și țin să subliniez acest moment) reprezintă creatori ai unui limbaj spectacular, marcă a unor mutații semnificative.

Nu avem doar șansa să vedem nume care au făcut istorie, ci nume care sînt prezentul teatralității actuale. Depășim astfel conectarea în decalaj în favoarea unei conectări prin absorbția momentului teatral internațional, ceea ce lărgeste, implicit, cadrul de existență al teatrului românesc.

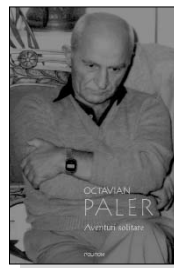
SEMNAL

Ștefan Agopian, Opere I. Însemnări din Sodoma. Drumul. Republica pe eșafod. Zia miniei. Manualul întîmplărilor. Tache de cafea, prefață de Eugen Negrici, colecția „Opere. Ștefan Agopian”, Editura Polirom, 744 de pagini, 64,95 lei

„Nimeni nu mai scrie la noi ca Ștefan Agopian. Reverie ludică și multicoloră, fantasmă tratate jucăuș, montaje suprarealiste, voluptăți baroce, luxurianță și senzualism, fraze poetice: ca pretext pentru spectacolul exegetic, totul este de-o generozitate aproape unică în proza noastră de azi. Sucid și răscuit în viziuni fără vîrstă și dincolo de spațiu, meșter (armeanul) în aurărie și ritualuri cu dulceță, Agopian este un sceptic rafinat, solitar și convivial deopotrivă, un morbid cu măsură egofilă, crud, uncoeri ricaner de temut, dar pentru care hedonismul e literă de aur.” (Dan C. Mihăilescu)

„Ștefan Agopian este unul dintre acei scriitori inclassificabili, greu încadrabili și inutilizabili în sinteze critice. Încadrat într-un «neosuprrealism al anilor '70», dar și în «noul postmodernism virtual și fractalic» (Cărtărescu), într-un «fantazism alegoric și livresc» (Tepeșu), dar și într-un etern «fantastic textual» (Cronhălmeceanu), Agopian a scăpat de toate etichetele asumîndu-le textual și ironizîndu-le procedural.” (Simona Sora)

Octavian Paler, Aventuri solitare, prefață de Paul Cernat, colecția „Seria de autor «Octavian Paler»”, Editura Polirom, 328 de pagini, 37,95 lei

„La Octavian Paler autobiografic se încarcă de atributele mitologicului, iar mitologia antică – transformată în utopie personală – pulsează de dramatismul «modern» al experienței biografice. Aventuri solitare cuprinde trei trepte ale discursului de tip diaristic, fiind alcătuită practic din trei cărți autonome: un Jurnal la mare, unde solitudinea protagonistului e maximă; un Contrajurnal la mare, în care o croazieră a scriitorilor pe Marea Neagră și Marea Egee deschide contemplația solitară spre «aventura» unei călătorii nu lipsite de pitoresc și învățăminte; în fine, un mai amplu Jurnal american, unde contactul cu alteritatea radicală a Lumii Noi dă naștere unei narațiuni dinamice și provocatoare. Avem de-a face prin urmare cu trei ipostaze ale aventurierului solitar: contemplativul deziluzionat și nostalgic, observatorul moralist și estet, martorul critic și implicat.

Nu știu dacă Octavian Paler a avut ceva de cîștigat de pe urma «melancoliilor și nostalgiilor» trecutului, a inactualității și a iluziilor sale pierdute. Dar literatura sa, cu siguranță, a avut.” (Paul Cernat)

Urmează emergența în apartamente și garaje!

Apartamentul 17, ParadisGaraj și Galeria 29 sînt cu adevărat spații alternative de artă contemporană, spații bazate pe conceptul de *home gallery* în care se urmărește o promovare a artiștilor emergenți. Apariția acestora (ultimele două apar pe peste vară, Apartamentul 17 a avut primul vernisaj în octombrie) adîncește paradoxul unei țări care deține cel mai mare muzeu de artă contemporană din estul Europei, dar nu are instrumentele instituționale prin care să susțină tinerii artiști.

Constantin Vică

Aceste spații alternative, a căror apariție nu e coordonată, sînt o zonă de tranziție între privat și public urmărind scopuri deloc comerciale.

Pe 24 octombrie, la Apartamentul 17 (galerie independentă inițiată de Vlad Nancă și Mircea Nicolae într-o garsonieră părăsită dintr-un imobil din centrul Bucureștiului) a fost vernisată o expoziție-raport a cinci artiști români și moldoveni care s-au împrietenit la Chișinău, cu ocazia Festivalului Intervenții 3. Numită ironic *Zarea/Made in Republica Moldova*, expoziția prezintă în fața unui public atent selectat rezultatul unor colaborări transfrontaliere ☺

Lucrările au abordat spațiul public din Chișinău deconspirînd aerul tulbure al postcomunismului și naționalismului liric „moldovenesc”. Au fost documentate două performanțe-uri: *Podul de flori* (Nicoleta Esinencu, Vlad Nancă și Mircea Nicolae punînd de-o parte și de alta a unui rîu din parcul Valea Morilor stegurile Moldovei și Uniunii Europene, ca un remake ironic al extazului naționalistic din anii '90) și *Coroane Funerare* (pe care

Mircea Nicolae și Vlad Nancă le-au purtat în spate între statuile lui Ștefan cel Mare și Lenin).

Alături de acestea au fost prezentate lucrări de Michele Bressan și Larisa Sitar.

Zahăr, pămînt, parizer

Vineri, 31 octombrie, la ParadisGaraj (spațiu independent aflat în centrul Bucureștiului într-un garaj, inițiat de Claudiu Cobilanschi, aerobix.blogspot.com, și Ștefan Tiron), artistul Răzvan Botiș și-a prezentat lucrări mai vechi (botisrazvan.blogspot.com), ca o încălzire pentru vernisajul și performance-ul de pe 1 noiembrie de la Galeria 29 (aflată într-un bloc dintr-un cartier popular, în sufrageria apartamentului lui Mircea Nicolae). La Galeria 29 (mircea-nicolae.blogspot.com), ajunsă la al patrulea eveniment, Răzvan Botiș și curatorul Ștefan Tiron au propus două serii: *Pămînt românesc* (borcane cu pămînt autohton pentru export) și *Acadele* „Ne duc cu zahărelul” din zahăr ars în forma României, alături de un performance numit ironic-realist *Masa tăcerii*. Din parizer și bucățele de crenvușți Răzvan Botiș a reconstruit, la o altă scară, lucrarea lui Brâncuși, un

omagiul adus artistului specialist în praz și brînză. La final, borcanele și acadele au fost cîștigate de public printr-o tombolă, iar *Masa tăcerii* a fost mincată.

Apariția acestor spații independente va (re)aduce în circuit o serie de artiști neafiliați și nesusținuți instituțional prin crearea unei zone de emergență necondiționată economic. Artiști pentru care cultura DIY e o realitate asumată și pe care contextul românesc în egală măsură îi incită și i-a marginalizat. Pînă acum.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Slobozenia veseloasă a boierilor de anțărt

Cum petreceau anțărt, la început de secol nouășpe, boierii și boieroaicele ot Moldova (dar și prin București erau cam tot așa) se va vedea din textul care urmează. Oamenii știau să se veselească similitudinește (în proza rusă există astfel de scene, dar relateate cu încetinitorul și nu cu repezitorul, ca aici și acum) și nu trăiau chircoși în ei înșiși. Iată:

Vara și iarna, porțile curților scârțâia, orzul și ovăzul nu ajungea la musafiri, pivnița era plină pînă în gât de vin vechi, de Odobești și de Cotnari, iar pelinul voios se scotea cu mare țerimonie. Boierii de primpregiur în chiutele surugiilor, în pocnilele harapnicilor, în impuscăturile ficiilor boierești se aduna cînd la unul, cînd la altul. Țigani trîgea la manele de se omora, cucoanile sulemenite ofta, iar boierii așezați pe covora bea vutcă în papucii amorezelor, își zvîrlea în sus fesurile și să săruta cu lăutarii; cînd nu era nici musafiri, nici lăutari, nici amor, rămînea frica tîlharilor. Și mai listeață autorele (Alecu Russo, căci despre el este vorba) cum arăta cultura epocii. S-auzim: cîntecele mancelor, stahiile nopților, poveștile chelanelor, prieteșugul țigănașilor, ocara și zaharul giupăneselor, greceasca dascalului, și câte, și câte care s-au dus și n-or mai veni...

Ce era grozav în petrecerile de odinioară pare să fie un soi de candoare a dezmățului, de naivitate a orgiei (deși sună paradoxal!). Oamenii de astăzi mai știu, oare, să se veselească astfel? Habar nu am și nu pot să dau cu zarul aici. Era în aceea vreme un soi de dulce far niente moștenit pe linie fanariotă, chiar dacă, în același timp, se încerca renunțarea la moleșala balcanică. Lenea voluptuoasă și înmiresmată devenise fel de a fi și de a cunoaște – mă refer la umanitatea cheflie, fiindcă pașoptii noștri aprigi au fost cu totul altceva... Ambivalența era și atunci la ordinea zilei – cheflii puteau avea frisoane melancolice, iar „lunaticii” puteau fi cheflii, măcar din cînd în cînd. Inclusiv revoluționarii pașoptii, care aveau măcar simbolic acuitate războinică, nu refuzau neapărat voluptatea (culinară, bahică etc.). Doar Bălcescu a fost mucenic pînă la capăt și ascetic.

Cuvînt înainte

Am asistat la multe, prea multe evenimente culturale (lansări de carte, vernisaje, proiectii de filme, premiere teatrale, colocvii și mese rotunde...) pentru a nu fi păstrat pe retină o stînjenoare imagine repetitivă.

Artistul în jurul căruia era construit evenimentul se uita circular, cu ochii rugător-amuzați, gata să izbucnească într-un risu' plînsu' nervos. Motivul, meru ce același, era ceea ce se numește un reporter *infipt*. Un june gazetar, de sex masculin sau feminin și care agasa biata celebritate cu întrebări în rafală, multe și stupide, considerate neîndoelnic la obiect.

Cînd Nikita Mihalkov vine în România, ce întrebare poți să-i pui marelui cineast, dacă nu aceasta, atît de profundă în aparenta ei simplitate: „Cum vi se pare România?”. Dacă Orhan Pamuk primește Premiul Nobel pentru Literatură, nu se poate găsi o întrebare mai subtilă decît: „Vă așteptați să luați Nobelul?”. În sfîrșit, cînd ai șansa de a-l intervieva pe Octavian Paler, este obligatoriu să-l chestionezi în legătură cu faimosul său text *Interviu cu Dumnezeu*, care veți afla abia atunci, cu reală surprindere – nu-i aparține scriitorului...

Această specie de

jurnaliști improvizată, amatori în toată puterea cuvîntului, vinează cu tenacitate senzaționalul, elementul pîcant aducător de rating. Ei nu conștientizează un lucru la care, dacă ar avea numai un strop de atenție preliminară, ar putea să mediteze îndelung, ulterior. Și anume, că senzaționalul este însăși această întîlnire cu un mare artist. Nimic mai frumos decît să redescoperi un creator într-un cadru exterior și să-l provoci la un dialog substanțial, după ce ai avut, în intimitate, o întîlnire cu opera lui.

Atunci, numai atunci, întrebările și răspunsurile se leagă, interviul devine dens, convorbirea înseamnă o reușită. Fiindcă artiștii, firi complicate, hiperlucide și

hipersenzitive, cu o excepțională acuitate a sensului, simt imediat cînd au în față un pseudo-jurnalist ori un adevărat partener de dialog.

Reușita (cînd este) e a acestuia din urmă, care poate deschide prin întrebări avizate complicat sistem al unei gândiri producătoare. Reușita este a Simonei Chișan, nu numai în cartea-dialog cu Victor Rebengiuc, ci și în cea nouă, unde numele unor „actori” culturali de prim rang umplu pe orizontul și în profunzime scena fiecărei pagini.

De la scepticul mîntuit prin melancolie Octavian Paler la un poet al intimității și al desfrîului candid ca Emil Brumaru, de la nonagenarul cu un spirit atît de viu Mihai

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Șora la încă-tinerii, fervent-adolescenții Dan Puric și Yuriy Kordonskiy, „întrările” cărții de interviuri sînt pline de substanță, de farmec și de spontaneitate dialogică. Nimic nu pare încropit, pus cu mîna, adăugat pe un colț de birou, în redacția aglomerată a unui cotidian. Totul este gîndit și cîntărit, după ce a fost, nu mai puțin, căutat și explorat.

Sigur că eu am o slăbiciune și un interes aparte pentru oamenii cărții, fie ei poeți sau prozatori, critici și istorici literari, ești și filosofii.

Dar oamenii scenei, ai cuvîntului și ai gestului suspendate în durata unui spectacol sînt cadoul special pe care Simona Chișan îl face cititorului.

Prea grăbiți și destul de neatenți, adesea, pentru a mai discerne secvențele pasabile de evenimentele cu adevărat importante, am ratat cîteva mari spectacole. Autoarea acestor remarcabile interviuri – transformate în veritabile convorbiri – ne readuce, prin a doua ei carte, în proximitatea și tensiunea lor.

TREI RĂSPUNSURI DE LA TATIANA DRAGOMIR

„Nu tot ce este legat de primirea unui premiu este neapărat pozitiv”

Ați primit Premiul de Debut al Uniunii Scriitorilor pentru romanul Fotograme. Ce a însemnat pentru dumneavoastră acest premiu?

Cliseistic răspund, premiul pe care l-am primit în vara aceasta a însemnat enorm pentru mine. Dar sînt foarte multe sentimente diferite implicate în primirea unui premiu – și nu toate neapărat pozitive –, care se amestecă în fel și chip, astfel încît aș spune că semnificația lui s-a schimbat în timp.

Pentru romanul meu, premiul a fost ca un certificat de naștere semnat nu de un oarecare funcționar de stare civilă, ci de însuși Președintele țării, în sens generic. Sigur, asta nu înseamnă că această carte e mai născută, ca să zic așa, decît altele, ci doar că nașterea ei a fost din fericiere băgată în seamă ca potențial important. Un beneficiu imediat pentru *Fotograme* a fost reprezentat de reeditarea, aproape imediat după decernarea premiului, de către Cartea Românească, după ce prima ediție fusese publicată în Cluj, la Casa Cărții de Știință.

Mie, ca autor pîit îndărătul unui text care multă vreme a părut că nu va reuși niciodată să devină o carte, premiul acesta mi-a întărit din păcate infantilă încredere că viața este alcătuită dintr-o serie de mici miracole, și m-a aruncat într-o nouă așteptare a unui alt mic miracol, în ciuda eforturilor pe care le fac pentru a-mi păstra simțul realității. De aceea spunem că nu tot ce este legat de primirea unui premiu este neapărat pozitiv.

Fotografia are în roman același rol ca și madlena lui Proust, de declanșator al memoriei.

Da, să zicem, dar nu numai, și în orice caz nu doar al memoriei. De altminteri, fotografii apar puține în roman și le-am distribuit mai ales în roluri secundare, de reprezentări imperfecte. Ceea ce practică personajul principal al cărții, Magda, este fotografia virtuală: ea decupează și

prelucrează mental imagini din realitate, adică ficționalizează. În timp, exercițiul acesta, devenit adicție în toată regula, o salvează sau îi dă iluzia că o salvează de anonim. Se întîmplă că într-adevăr Magda procedează în același mod nu doar cu realitatea imediată căreia îi aparține, dar și cu diferite secvențe din memoria ei sau a altor personaje, pe care le parazitează în acest fel, însușindu-și trecutul lor. Și în același mod prospectează și eventualele variante de viitor posibile.

Cum vedeți relația specială, intimă, dintre fotografie și ficțiune?

Ca și Magda, aș putea spune că fotografia este creatoare de ficțiune. Spune povești, adică. Altfel cum s-ar putea explica fascinația pe care o exercită asupra noastră, a tuturor? (Cînd li se cere să facă o listă cu ce ar salva din casele lor în caz de incendiu, majoritatea oamenilor includ

între primele cinci obiecte albumele cu fotografii.)

Atta doar, că poveștile pe care le spun fotografiile sînt alcătuite spațial, nu temporal. Altminteri însă, fotografia și ficțiunea sînt doar variante ale aceluiași joc. Tehnici comune pe care le folosesc și fotografii, și povestitorii? O multime: decupajul, colajul, jocul planurilor, al umbrelor/luminilor, efectele de culoare, de claritate, de focalizare, și cîte altele încă.

Tehnicile digitale au transformat fotografia în cea mai accesibilă și de aceea și cea mai populară dintre artele vizuale. Prin comparație, din păcate (sau din fericiere?), ficțiunea literară neputîndu-se servi de tehnică la fel ca fotografia, a rămas la nivelul meșteșug. Asta ca să nu ignorăm și diferențele insurmontabile dintre ficțiune și fotografie totuși...

Pagini realizate de Bogdan Romaniuc

Radio România Muzical

prezintă

în premiera românească

Cel mai nou disc al mezzosopranei

CECILIA BARTOLI

lanșat în 17 octombrie 2008

Opera *Sonnambula*

de Vincenzo Bellini

Emisiunea O/RA,

duminică, 9 noiembrie, ora 11

Realizator: Ligia Ardelean

Radio
România
Muzicalse aude în FM (97,6 și 104,8)
pe satelit și live online
muzical.srr.roEspresso
cu Ioan Budura și Radu Croitoru
luni-vineri de la 7.15Radio
România
Cultural

cultural.srr.ro

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLEMENTUL
DE CULTURĂ SE
AUDE LARadio Iași
104.8 MHzîn fiecare vineri,
de la 20.00cu George Onofrei
și Anca Baraboi

care suferă de o boală ciudată, numită dragonită, le cresc brațe de balaur. Orașul este el însuși o creaătură care respiră și mîncîncă oamenii sau ceea ce a mai rămas din ei. Are loc, ca și în *Divina comedie*, o coborîre în Infern, reprezentat aici de Institutul în care este internat Lanark. Institutul este un univers absurd, care amintește de romanele lui Kafka. Spațiul urban, absurd și grotesc, seamănă foarte mult cu lagărele de concentrare, în care oamenii își așteaptă sfîrșitul. Principiul deconstrucției sistematice a ordinii și

simetriei stă la baza romanului lui A-lasdair Gray, un loc ideal și, în același timp, coșmarec. Într-un anumit moment al istoriei sale, acest oraș a fost unul foarte apropiat de idealul urban, însă din cauza unui accident a cunoscut căderea. Cine este totuși Lanark? Un om misterios și amnezic care aterizează într-un oraș sumbru și rece, un oraș industrial și trist care amintește desigur de Glasgow. Un oraș absurd căruia nimeni nu-i știe numele. Lanark nu-și amintește nimic din trecutul său și-și petrece zilele într-un balcon,

căutînd lumina soarelui. Incapabil să iubească și să trăiască într-o lume anormală, Lanark este internat la Institut. Aici el este mai întîi pacient, iar apoi ajunge să lucreze ca medic, încercînd să-i trateze pe cei suferinzi de dragonită. Lanark luptă împotriva unui univers birocratic asemănător cu cel din *Procesul* kafkian.

Traducere de limba engleză și note de Magda Teodorescu, colecția „Biblioteca Polirom”, Editura Polirom, 2008, 39.95 lei

ROCKIN' BY MYSELF

Dumitru UNGUREANU

Taina tentației

Cînd am prins oare să ascult muzica numită gothic-rock? Nu chiar de la începuturile curentului, dar sigur cînd Tiamat scoțea *Wildhoney* eram la zi cu audițiile. Asta (nu trebuie să trec sub tăcere) mulțumită unor prieteni timișoreni care se străduiau să ne umple casetofoanele cu benzi duplicate pe Akaiuri GX, în condiții precare de Dolby NR, manufactură ce-mi trezește azi nostalgii greu de înlocuit... Nu mai răfăiesc notițele personale, să văd care dintre trupele ce-mi plăceau atunci a rămas în zona ascultabilă. Una am numit-o. Alta este (sau deja a fost?) The Gathering. Despre cîte o să-mi amintesc pînă nu e prea tîrziu? Nu știu. Uneori îmi propun să fac audiții atente și sistematice, ba chiar să scriu texte deștepte...

Niciodată nu reușesc, fiindcă muzica asta e precum studiul mitologiei & religiei tibetane: dacă nu trăiești acolo (chiar mai puțin de 7 ani), nu pricepi mare brînză. Iar minima onestitate trebuie asumată: jînurile nordice îmi plac doar vara; popoarele scandinave sînt admirabile, dar să mă adaptez lor n-ă încerca!

Cu toate astea, am deseori momente de rezonanță deplină cu muzica gothic-metal-rock. Ba, să fiu sincer, m-a cucerit de la primele audiții, cînd s-a făcut conexiunea între ce auzeam și cea ce citisem. Lectura include o mare parte a literaturii romantice germane, pe E.A. Poe, romanele gotice engleze, poveștile și poemele epice medievale. Toate erau un bagaj suficient pentru călătoriile la care mă invitau sonoritățile stranii, luxuriante, parțial deprimante, înfricoșătoare pe alocuri, sublime pînă la paroxism pe porțiuni întregi. Destule exagerau strident dintr-o pornire oarecare, autentică sau jucată. Multe încercau să transmită ceva; strădania însă nu le era încununată decît de ghimpi și disonanțe. Evident, cele mai plăcute percepții le-au generat solistele vocale, chiar în duet cu vreun partener care, vorba unui amic, grohăia de zor naiba știe ce... Formula de trupă cu voce feminină în prim-plan e destul de veche. Nu amintesc de Janis Joplin, ci numai de Renaissance, formație celebră la jumătatea anilor '70, ale cărei discursuri pot fi ascultate și azi fără plictiseală. Recursul la orchestrațiile savante, inspirate de muzica simfonică nu erau inovații. Niște „grii” ai genului hard-rock pornesc destule piese cu (și revin

periodic la) arpegii de factură clasică – la Deep Purple mă refer...

Ceva s-a schimbat odată cu revărsarea gothică septentrională din deceniul ultim al secolului XX. Poate percepția noastră, a europenilor de mijloc și din Sud(-Est); poate nordicii s-au înfierbîntat sub soarele mediteranean, unde veneau cu pînții în vacanță; poate pulsează altfel sîngele meridional combinat cu cel scandinav, rezultatul încusurii (multimedia-tizate) ce se petrece de prin anii '60 încoace... Poate că este un semn al unității spirituale europene, deloc surprinzător pentru cine vede continentul nostru ca o singură familie. Oricum, e reconfortant să vezi că trupele finlandeze sînt apreciate în România, iar cele suedeze în toată lumea. E vorba doar de showbiz?

În cazul Within Temptation așa pare, de la prima ochire. Pornit ca un proiect personal configurat de cuplul Robert Westerholt, chitară – Sharon den Adel, voce, grupul s-a lărgit ulterior, pe măsură ce audiența creștea, la dimensiuni standard: basist, toboșar, clăpar, personal auxiliar... Explorări sonore olandezii n-au prea făcut; au utilizat în mod plăcut rețetărilor dark-gothic-symphonic-rock și se lăfăiesc pe trei continente în turnee sold-out, nu de amploarea big-star-urilor, ci la nivelul subcutanat al mainstream-ului. Muzica Within Temptation e pop aproape, în bună măsură datorită jocului scenic al vocalistei. Am văzut spectacolul pus pe DVD-ul *Black Symphony* (2008). Agreeabil, impresionant pirotehnic, elegant filmat, suficient de bine sonorizat, absolut impecabil organizat...

Dar lipsește ceva esențial: fiolul dark autentic pe care îl dă tot mai lipsa acestor elemente de recuzită!

Cecilia Bartoli și „Sonnambula”

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Praga

Mezzosoprana Cecilia Bartoli este, cu siguranță, una din cele mai interesante și tenace cercetătoare ale muzicii italiene. Discurile ei nu sînt simple antologii de arii de operă. Ele formează nucleul unui proiect cultural care începe, firește, cu cercetări în arhive, stabilirea de ediții și continuă, după apariția discului, cu o întreagă operă de diseminare a muzicii,

prin concerte, DVD-uri și expoziții. Iar fiecare disc compact este în sine un mic eveniment și, în subsidiar, o piesă de colecție. Așa au fost discurile intitulate *Album Vivaldi*, *Gluck Arii Italiene*, *Albumul Salieri*, urmate de *Opera Proibita*, anul trecut *Maria*, iar anul acesta, lansat oficial în octombrie, *La Sonnambula*, opera lui Bellini.

La ora apariției acestui ultim album și cumva punîndu-l în umbră, Cecilia Bartoli era recompensată cu premiul revistei britanice „Gramophone” 2008 la categoria „Recital”. În motivarea premiului, criticii au pus în evidență rostul cultural al readucerii în actualitate a unei cîntărețe din secolul al XIX-lea, Maria Malibran, dispărută prematur la vârsta de 30 de ani și care i-a inspirat pe Bellini, Rossini și Verdi. Evident, de la Maria Malibran nu s-a păstrat nici o înregistrare și, se scria în „Gramophone”, era nevoie de un solist „cu o personalitate și tehnică excepțională pentru a sugera că devenit ceea ce a fost o mezzosoprană a secului iocană. Bartoli a făcut-o”.

Intervievată, Bartoli declară că „răspunsul la această înregistrare, la turneul și expoziția care au însoțit-o a fost extrem de pozitiv în întreaga Europă. A fost o mare redescoperire a Mariei Malibran...

Am fost capabili să amintim lumii importanța ei covârșitoare în secolul al XIX-lea. Sînt chiar convinsă că Verdi nu ar fi compus niciodată *Traviata* dacă ea nu i-ar fi arătat pînă unde poate merge un cîntăreț. Repertoriul [albumului] a fost o provocare, a demonstrat că ea chiar nu avea limite ale instrumentului ei. A trebuit să pornesc de la tessitura joasă de contralto și să străbat tot drumul pînă la inforiturile unei soprane în registrul înalt. A trebuit să găsesc o nouă elasticitate în instrumentul meu, să-mi extind propriile limite”.

Sonnambula lui Bellini, noul proiect al Cecilei Bartoli, își are originea în cercetările anterioare, făcute pentru discul *Maria*. După cum o explică în libretul discului, Bartoli a fost contrariată să vadă că ambele interprete ale rolului Aminei pe parcursul vieții lui Bellini au fost mezzosoprane. Rolul a fost scris pentru

Giuditta Pasta și, la scurtă vreme, preluat de Maria Malibran. Revenind în arhive pentru a vedea partitura originală a operei, Cecilia Bartoli a constatat că dincolo de modificările uneori substanțiale aduse interpretărilor și înregistrărilor pe disc, ceea ce a compus Bellini pentru Pasta se potrivește perfect unei tessiturii de mezzosoprană. Bartoli a mai constatat că în ciuda convingerii generale, nu a existat nici o „versiune Malibran”, versiune adaptată pentru mezzosoprană. Doar evoluția muzicală a timpurilor a făcut ca rolul Aminei să fie interpretat preponderent, dacă nu exclusiv, în secolul nostru de soprane care au găsit ocazia în el de a face mari demonstrații de măiestrie vocală.

Pe urmele acestei descoperiri în arhive, Cecilia Bartoli a înregistrat pentru prima dată opera în versiunea integrală și în tonalitatea de origine, cu excepția, ni se spune, a trei numere transpuse în registrul grav. După opinia lui Bartoli și a colegilor ei, ediția de față ar fi istorică din două puncte de vedere: interpretarea din nou a rolului de către o mezzosoprană și acompanierea ei de către o orchestră cîntînd pe instrumente vechi.

Nu vă voi vorbi de plăcerea pe care mi-a produs-o această versiune, istorică sau nu. Mi se pare cert că este unul dintre succesele vocale majore ale Cecilei Bartoli, care are șansa de a-i avea alături, în rolul logodnicului ei Elvino, pe Juan Diego Florez și, în cel al contelui Rodolfo, pe Ildebrando D'Arcangelo. Cum este vorba de o punere în scenă cu trupa operi din Zurich, o menționez pentru Liliana Nichițeanu, în rolul Terezei. Orchestra *La Scintilla*, condusă de Alessandro de Marchi, îi acompaniază splendid pe soliști.

Există multe versiuni pe disc ale operei, iar cea a Cecilei Bartoli se va impune foarte probabil printre cele mai articulate și frumoase, fără a pune în umbră totuși, în ciuda unui sunet discutatibil, înțînirea fericită din 1955, de la Scala, dintre Maria Callas și tînărul Leonard Bernstein.

Lucrare de Julian Beever

Capodopere spălate de ploaie

Noi nu știam să facem mare lucru cu ea: o cumpăram cu rîndul la școală, la fiecare început de semestru, șovăind în drum spre tablă de cite ori știam că ne vom păta buricele degetelor. Zugrăveam cite un șotron strîmb, un soare cu dinți, o floare cu șapte petale... Cei mai buni dintre noi cîștigau concursuri de desene pe asfalt. Cei mai buni dintre ei fac artă. Cu cretă colorată.

Julian Beever este, poate, cel mai cunoscut dintre artiștii care creează desene „tridimensionale” pe asfalt, cu ajutorul unei tehnici numite anamorfază. Faima i-a adus-o Internetul, cu ceva ani în urmă, cînd fotografiile lucrărilor lui au început să circule prin e-mail. Oamenii s-au îndrăgostit instantaneu de inedita formă de artă, astfel încît englezul Julian a fost invitat să deseneze pe trotuarele din Belgia, Franța, Olanda, Germania, Austria, Danemarca, Spania, Statele Unite, Australia, Brazilia sau Argentina...

Născut în 1959, a studiat Arta la Leeds University și, pînă să se plimbe într-o zi pe o alee pictonală londoneză,

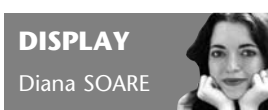
nu se gîndise că va înlocui vopselurile cu creta colorată. „O grădină fusese îndepărtată, lăsînd în urmă un spațiu dreptunghiular, acoperit cu scinduri. Atunci m-am gîndit că aș putea crea o piscină virtuală în mijlocul străzii... A ieșit att de bine, încît am încercat și alte idei – spre exemplu, o fîntînă în care se prăbușesc oameni. Cîrînd mi-am dat seama că, dacă poți face lucrurile să pară că se a-dîncesc în asfalt, poți să crezi și impresia că se înalță din el.”

Acest „Picasso al asfaltului”, cum a fost numit, are nevoie de trei zile și de o prognoză meteo favorabilă pentru a termina o lucrare. „Dacă plouă, înseamnă că am lucrat degeaba”, spune cu regret. Pendulînd între camera foto specială pe care o folosește pentru a calcula unghiurile corecte și scaunul lui, lucrează cite opt ore pe zi, într-un efort continuu, imaginînd personaje fantastice, lacuri adînci, spărturi în noi, țevi subterane, grădini luxuriante și bazine de înot. Văzute din perspectiva potrivită, desenele lui par att de reale încît nu de puține ori a văzut oameni ocolind cite o „groapă”...

Circotașilor, care nu îl consideră un „artist” adevărat, le răspunde rîspicat: „Arta nu ar trebui încauțată în galerii, muzee, biblioteci sau albume. Arta ar trebui să fie pentru toată lumea, nu doar pentru istorici, curatori sau așa-ziși experți”.

Un madonnaro modern

„Părintele” desenelor 3D pe asfalt este însă Kurt Wenner, un artist născut în Michigan, primul care a introdus în Europa tehnica iluziilor optice în desenele pe asfalt, la începutul anilor '90. Subiectul principal al unui documentar realizat de

DISPLAY

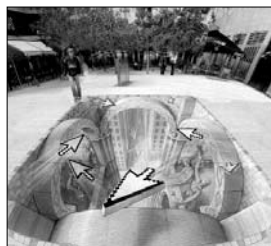
Diana SOARE

National Geographic (intitulat *Capodopere în cretă*), Wenner a inspirat numeroși artiști să adopte această tehnică. Fără invidie ascunsă, consideră acest lucru un compliment și nu ezită să dea sfaturi oricui i le cere.

A studiat la două școli celebre, Rhode Island School of Design și Art Center College of Design, apoi a fost angajat de NASA ca ilustrator spațial științific, creînd picturi conceptuale ale viitoarelor proiecte spațiale și ale peisajelor extraterestre, pe baza informațiilor furnizate de naveta Voyager. A plecat apoi în Italia, în 1982, și a studiat sculptura și clasicii Renașterii.

Pentru a-și plăti studiile, a lucrat multă vreme ca *madonnaro*, un fel de artist ambulant. Datînd din secolul al XVII-lea, termenul denumește un artist care își cîștiga existența desenînd, pe la țirguri și festivaluri, scene religioase direct pe pămînt sau piatra cu care se pavau pietețele publice, folosînd cretă, cărbune sau cărmidă. Veritabili artiști populari, *madonnari* există și astăzi, ducînd mai departe tradiția italiană.

Kurt Wenner a combinat tehnica lor cu iluziile optice și performance-ul, inventînd o nouă formă de artă care l-a făcut celebru în întreaga lume, aducîndu-i contracte cu mărci celebre, precum Lexus, Absolut Vodka sau Knorr.

Lucrare de Kurt Wenner

VOI N-AȚI ÎNTREBAT
fără zahăr VĂ RĂSPUNDE

BOBI

[http://dumitras.ro/
blog/de.ce.candidez/](http://dumitras.ro/blog/de.ce.candidez/)

La întrebarea de ce *candidez pentru funcția de senator?* vă pot răspunde cel mai bine printr-o întâmplare petrecută în vremea studenției mele la București, Facultatea de Telecomunicații. Eram în Iași, student la Drept și așteptam în fiecare duminică seara trenul de la Dorohoi, gîndindu-mă cu jînd la sarmăluțele pe care mi le pusese mama în pachet. Îmi plăceau la nebunie sarmalele, încă de mic, cînd mă jucam pe după blocuri în Pașcani, orașul meu natal și simțeam mirosul lor de la o poștă. Îmi ziceam atunci că, dacă mă fac mare, o să dau o lege prin care porcii să mănînce numai orez, iar cînd tocî carnea, să iasă compoziția gata făcută.

Autobuzul a venit cu aceeași întîrziere, jumătate de oră, încît mă întrebam de ce nu anunțau ora venirii după venirea lui reală? Mă gîndeam atunci că cineva ar trebui să dea o lege prin care toate trenurile să aibă ora de sosire cu jumătate de oră mai tîrziu.

Vai, friptura era exact cum mi-o imaginam: copănele de pui, împănate cu usturoi și fierțe în vin, exact cum doar tata știe! Tot Galațiul miroase acum a pulpe de curcan! Am mulțumit vîtmănușului pentru pachet și am pornit vesel spre cîmin, fredonînd ceva la întimplare. Chiar mă gîndeam că aș da o lege ca toată lumea pe străzi să fredoneze, pentru ca astfel să ne putem feri de hoții care pîndesc în umbră.

În seara aceea camarazii de cîmin îmi ziceau barosanul, fiindcă le făceam cinste cu bună-tățile trimise de bunica, iar mura-caua de vinete făcea deja furor. Toți colegii mei de la postliceala de tehnică dentară se îmulzeau la plătoul cu legume. Gălăgia generală a atras interesul paznicului cîminului. Acesta a venit cu fața aia acră și borîtă de alcool și ne-a somat să părăsim hotelul, zvîrlindu-mi totodată plătoul pe geam. Vă dați seama cum am alergat ca nebunul pe treptele spitalului, pînă în parcare, sperînd să nu se fi ales praful din fufuria de cristăl primită de mama de la Zepter. Rahat, se spîrșese de capul unui copil care desena pe asfalt.

Nu era o hemoragie puternică, dar tot necesita pansarea rîniei, mai ales că mă gîndeam să adun toate cioburile, inclusiv cele înfipte în scalpul micuțului, și să mă arunc într-o muncă titanică de restaurare. Dar tocmai atunci mi-am aruncat privirea spre desenele pe asfalt, era un copac cu o pasăre pe o creangă, sau cel puțin așa se chinuia să exprime această caricatură patetică. Nu am putut nicînd suferi copiii fără talent la desen, îmi vine să-i bat. Și astfel mi-a încolțit în minte această formidabilă idee: mă fac senator, mă însor și fac un băiețel, care, fiu de senator fiind, va desena frumos...

Suplimentul de CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”.
Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu
„Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună
cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3. CP 266,
tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214111, fax: 0232/
214111

Colegii editoriale: Emilia Chiscop,
Florin Lăzărescu,
Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor șef: George Onofrei

Redactor șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:
Adriana Babeți, Bobi și Bobo (Fără zahăr), Emil
Brumaru, Ruxandra Cesereanu, Emilia Chiscop,
Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Radu
Pavel Gheo, Casiana Ionuța, Florin Lăzărescu,
Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici,
Luiza Vasiliu, Constantin Vica.

Carte: Doris Mironescu, C. Rogozaanu,
Bogdan-Alexandru Stănescu.

Muzică: Victor Eskenasy, Dumitru Ungureanu.

Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michaelov.

Arte vizuale: Matei Bejenaru, Marius Babias.
Caricatură: Lucian Amariu (Jup).

Grafiți: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Iași: Diana Soare

Ediția Națională: Elena Vlădăreanu, R. Chiruța,
Veronica D. Niculescu.

Publicitate: Oana Assafrei, tel. 0232/ 252294

Distribuție / Abonamente: Mihai Sîrbu, tel.
0232/ 271333. Media Distribution S.R.L., tel.
0232/ 216112

„Suplimentul de cultură” este înscris în Cata-
logul presei interne la poziția 2378. Pentru abo-
namente vă puteți adresa oricărui Agențiu
Rodipeț din țară sau onerarului oficiu poștal.
Cittorii din străinătate se pot abona la adresa:
export@rodipeț.ro.

Tarif de abonament: 18 lei (180.000) pentru
3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei
(690.000) pentru 12 luni

Tipar: Print Multicolor

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului îi aparține autorului s. „Suplimentul de
cultură” utilizează fluxurile de știri NewsIn » Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

» „Îmi dau seama cit de perisabilă este arta mea. Vîntul, soarele, praful sau ploaia nu mă lasă să uit efemeritatea unui desen. Dar nu sînt dezamăgit. Street art inseamnă performance. Ca atunci cînd mergi la filarmonică. După ce se termină concertul, oamenii pleacă luînd cu ei amintirea muzicii. La fel, desenele mele lasă o amprentă vizuală. Și așa cum înregistrările sint folosite pentru a păstra acorduri, eu îmi immortalizez în fotografii...” – Kurt Wenner

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA
Luiza VASILIU

Barbarii domoale

Nu știi cât de departe poate merge familiaritatea cu o carte. Desigur, nu există reguli, o carte poate fi suport pentru ceașca de cafea sau poate sta lângă pernă, din lenea mîinii adormite căreia îi e frică de mișcări prea ample. Ce contează de obicei nu e cum ne purtăm cu obiectul în sine, ci cum ne purtăm cu textul, ce vrem de la el, ce îl lăsăm să ne facă. Însă n-am să uit cum, într-o tabără de prin liceu, am fost dezgustată de un june prim cam prețios, care-și scrisese propriile încercări de versuri pe paginile din *Jurnalul fericirii*. Cartea arăta înfiorător, avea coperta ruptă, iar foile erau pline de pete de cerneală. Atunci am hotărât să nu mai scriu niciodată pe cărți, să nu fac nici un fel de semn, să nu îndoii, să nu mîncînc pîne cu dulceață în timp ce citesc sau, și mai rău, să plîng. Am evitat să împrumut cărți care erau deja subliniate – ba chiar le reproșam proprietarilor că sînt barbari. Pînă cînd am devenit și eu barbară. Nu știu cum s-a întîmplat, care-a fost prima carte care m-a convins că trebuie să subliniez din cînd în cînd cu creionul, să fac stelute mici sau să trag linii neîndeminate în dreptul pasajelor pe care le cred importante. Toate codurile astea retrasează o istorie a lecturii personale – e fascinant să vezi ce te încinta la 17 ani și ce te uimește acum. Însemnările minimale și aproape indescifrabile făcute în marginea textului sînt cel mai bun jurnal pe care îl poți ține (dacă notația zilnică te obosește). De aceea, un cititor care-ar pune mîna pe cărțile tale deja însemnate ar intra, fără voia lui, într-un teritoriu al intimității tale literare. Ar vedea care-s personajele pe care le iubești, care-s replicile pe care nu vrei să le uiți, care-s ideile de care te agăți și care-s cuvintele din care-ți faci lumea. Ențiclopedia de azi a pornit de fapt de la cartea proaspăt apărută a lui Timothy Ryback, *Hitler's Private Library*, în care autorul analizează mai toate volumele regăsite din vasta bibliotecă pierdută a Führer-ului (alcătuită mai ales din exemplare făcute cadou) și construiește teoria întregi pominnd de la însemnările pe care Hitler le-a făcut în marginea paginilor citite. Ențiclopedia e convinsă că cea mai mare onoare care i s-ar putea face ar fi ori decuparea ei din „Supliment”, ori subliniatul, hașuratul, înconjuratul, coloratul. Ar fi ca și cum ar primi o prea faimoasă medalie.

ISSN 1584-8272

9 771584 827000 204

Frații Coen au ars o comedie de vreme bună

FILM

Iulia BLAGA

Citește și arde/Burn After Reading, cel mai proaspăt film al fraților Coen (a deschis în septembrie Festivalul de la Veneția), este o comedie polițistă cu „insertii” de thriller, în care poantele vin într-o cascadă tot mai rapidă de la o secvență la alta, pe măsură ce intriga se complică.

Scenariul foarte elaborat leagă – ca în jocurile pentru copii cu puncte pe care trebuie să le unești prin linii –, personaje aparent străine care vor ajunge pînă la urmă să definească o harababură perfect logică. Filmul pleacă de la momentul în care analistul Osborne Cox (John Malkovich) e dat afară din CIA. La aflarea stupefiantei vești, analistul face o criză de nervi care nu doar că-l ține întreg filmul, dar crește în intensitate pe măsură ce evenimentele se precipită (John Malkovich e de zile mari). Rînd pe rînd, analistul, soția analistului, amantul soției intră pe niște piste care se vor întîlni/încurca cu cele ale unei angajate de la un club de fitness, care împreună cu cei doi colegi încearcă să-l șantajeze pe Osborne Cox cu un CD, pierdut de cineva la club. În disperare de

cauză, e implicată și Ambasada Rusiei, iar momentul e unul dintre cele mai reușite ale filmului. (În fine, nu lipsește nici crima.)

De fapt, *Citește și arde* nu are pauze de joc. Ritmul e harnic încă de la debut și devine tot mai sincopat pe măsură ce tot mai multe personaje intră în aceeași horă, iar evenimentele scapă de sub control. Scris ireproșabil, scenariul dă galea de actori ocazia unor recitaluri extraordinare. De pildă, Tilda Swinton a mai avut roluri de „scribă rece și încuiată” (*cold stuck up bitch*), dar acum e mai bine și mai *bitch* ca oricînd. De departe însă cel mai simpatic e Brad Pitt, care arată ca și cum ar fi la debut și care se mulează perfect pe rolul cretinuțului

narcisic și exuberant ce se crede într-un thriller adevărat.

Inteligenta e relativă

Pe formula de thriller, Joel și Ethan Coen suprapun macrameul complicat al unor personaje pe cit de tembele pe atît de credibile, care se zbat ca musculițele bete în plasa propriilor alegeri. „Inteligenta e relativă”, spune ironic reclama filmului. Chestia e că, dintre toate personajele care apar pe ecran, doar unul pare să fie mai normaluț. Fiecare are ete o hibă, fiecare a comis cel puțin o greșeală. Unii au amante, iar soțiile acestora au la rîndul lor amanți. Alții construiesc jucării erotice sau agață femeii pe Internet.

Alții șantajează. Șeful CIA-ului, în momentul concluziv (și antologic) al filmului, spune că în povestea asta toată lumea se culcă cu toată lumea. Șeful CIA e ca un spectator pretențios și plictisit. Ar vrea să moară toți, ca el să poată pleca acasă. *Citește și arde* mi se pare unul dintre cele mai amuzante și mai vii filme ale fraților Coen, o parodie exuberantă și revoltător de nevinovată. Nu-ți vine s-o arzi după ce o citești, deși o citești dintr-o suflare. Iți vine s-o mai citești o dată.

Citește și arde/Burn After Reading, 2008, de Joel și Ethan Coen. Cu: George Clooney, Frances MacDormand, John Malkovich, Tilda Swinton, Brad Pitt, Richard Jenkins

Spectacol la televizor

Mă postez în intersecție, lângă stîlpul de la semafor, și scot o țigară. Trece un nene și-mi cere și el o țigară. Îi dau, că era amărît. Apoi mai vine un nene amărît, cu o foaie A4 în mînă, pe care o ținea strîns la piept, și mă întreabă dacă nu știu unde s-a mutat Oficiul Forțelor de Muncă. Îi zic, de ce să nu-i zic? Ba chiar i-am explicat în detaliu. La început nu pricepea, n-avea nici un reper. Noroc că mi-a dat prin cap că nu mai fusese de mult prin Iași. „Da” unde eraazarul pe vremea lui Ceaușescu, știți?” I s-a luminat fața. „E alături!”; i-am spus.

Cunoștința mea întîrzie să apară. De-o parte și de alta a trecerii de pietoni – foială. Oameni grabiți își încrucșau drumul cu mașini la fel de grabite. Doar eu aveam o poziție oarecum fixă la răscruce de mașini și de oameni.

Brusc mi s-a părut că două persoane de culoare – un tip și o tipă – se tot holbează la mine. Patrulau pe o distanță de vreo 20 de metri, stînga-dreapta, și din cînd în cînd se uitau insistent la mine. Rămînînd locului de fiecare dată cînd se făcea verde, păream probabil la fel de ciudat precum îmi păreau și ei mie. „Or fi vrînd și ei o țigară”,

mi-am zis. „Poate chiar două.” Dar ei nu arătau deloc amărîți, așa că m-am gîndit să le spun că nu fumez. Dar dacă m-au văzut mai devreme nu doar fumînd, ci și dînd o țigară? Adică stau în intersecție, dau țigări și informații trecătorilor, iar pe ei pur și simplu îi refuz?! Dacă mă acuză că-s rasist? „Bine, domnule, le dau și lor două țigări, dacă îmi cer”, mi-am zis. Și m-am întors cu spatele.

Apoi vîd alți ciudați care nu treceau la culoarea verde: doi copii, cu ghiozdanele în spate, erau prinși cu o mînă de stîlpul semaforului și se învîteau în ju-

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

rul lui. „Oameni fără grijii, fără treabă!”, m-am gîndit. Ridic ochii, lărgesc cadrul, și-mi dau seama că școlarii nu se învîteau de nebuni la semafor. Erau filmați de un cameraman de la TVR Iași. Îl cunoșteam, că mă filmase de mai multe ori și pe mine, dar niciodată pe post de figurant în decor, cum se întîmpla acum. A mutat camera de pe cei doi copii și a îndreptat-o spre mine ca pe o țevă de tun. M-a nimerit. Prea tirziu să mă mai ferec. Și fără rost, așa zice. Cred că am apărut în reportajul despre

cei doi plozi (pe care tocmai îl realiza TVR-ul) la fel de des ca și stîlpul de la semafor. Aș fi vrut să dispar din cadru, dar cum să plec dacă fix acolo îmi dădusem întîlnire cu o cunoștință?

În ciuda faptului că m-am îndepărtat cit am putut, am fost nevoit să mai asist la filmări, am suportat chiar și niște prim-planuri, pe lângă privirile insistente ale celor două persoane de culoare. Probabil că de fapt nu vroiau țigări, ci le stîrnisem invidia: prea mă dădeam în spectacol la televizor.